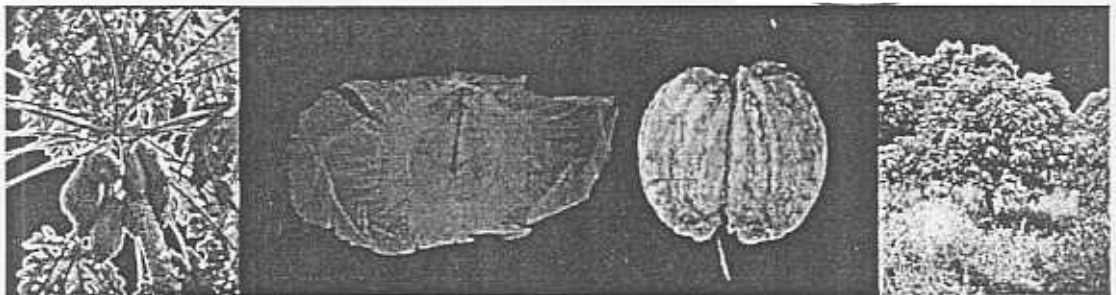

รายงานผลการดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

การศึกษารวบรวมเมล็ดพรรณไม้พื้นถิ่นในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ระยะที่ 2 (ผักพื้นบ้าน)

ผศ.ดร.วสุ อมฤตสุทธิ
นายรักเกียรติ แสนประเสริฐ
นางสาวนพมาศ นามแดง

ได้รับการจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจาก
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินโครงการการศึกษารวบรวมเมล็ดพรรณไม้พื้นถิ่นในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ระยะที่ 2 (ผักพื้นบ้าน) เป็นโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจาก มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในปีงบประมาณ 2549 ผู้รับผิดชอบโครงการขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะบดีคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่ให้การช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างดี ทั้งนี้ขอขอบคุณนักศึกษาปริญญาโทสาขาพืชศาสตร์และนักศึกษาปริญญาตรี ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ ที่ได้ช่วยจัดนิทรรศการและร่วมถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สนใจเข้าชมนิทรรศการ ตลอดจนคุณปราณี แสนวงศ์ และคุณอุมาพร หล้าจันทร์ ที่ได้ช่วยบันทึกภาพ รวบรวมข้อมูล จัดทำโปสเตอร์และสื่อมัลติมีเดีย

ผศ.ดร.วสุ อมฤตสุทธิ
หัวหน้าโครงการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาคผนวก.....	ก
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์.....	1
แผนการปฏิบัติงาน	1
วิธีการดำเนินโครงการ.....	2
ผลการดำเนินโครงการ.....	3
สรุปผลการดำเนินโครงการ.....	3
บรรณานุกรม.....	1
ภาคผนวก.....	1

สารบัญภาคผนวก

เรื่อง	หน้า
กระเจี๊ยบขาว.....	ผ-1
กระเจ็ด.....	ผ-3
กระโดน.....	ผ-4
กระถิน.....	ผ-6
กระถือ.....	ผ-8
กระเพรา.....	ผ-9
กระสัง.....	ผ-10
กล้วยน้ำหว่า.....	ผ-11
กะทกรก.....	ผ-13
กุ่มน้ำ.....	ผ-14
ขหนู.....	ผ-15
ชำ.....	ผ-17
ชำป่า.....	ผ-18
ขี้เหล็ก.....	ผ-19
ชะพู.....	ผ-21
ชะมวง.....	ผ-22
ชะอม.....	ผ-23
ตะโกนา.....	ผ-24
ตะคร้อ.....	ผ-26
ตำลึง.....	ผ-27
ถั่วพริ้ว.....	ผ-28
ถั่วพริ้วเมล็ดแดง.....	ผ-29
ถั่วพุ่ม.....	ผ-31
ถั่วพู.....	ผ-33
ถั่วมะแฮะ.....	ผ-35
ถั่วแฮ.....	ผ-38
น้ำเต้า.....	ผ-40
บวบงู.....	ผ-42
บวบหอม.....	ผ-43
โบบัวบก.....	ผ-46

สารบัญภาคผนวก(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ปิ๊ป.....	ผ-49
ผักขมใหญ่.....	ผ-51
ผักเชียง.....	ผ-52
ผักโคม.....	ผ-53
ผักชีลาว.....	ผ-55
ผักติ้ว.....	ผ-56
ผักโค่น.....	ผ-57
ผักนึ่ง.....	ผ-58
ผักป๋วย.....	ผ-60
ผักไผ่.....	ผ-61
ผักพาน.....	ผ-62
ผักเสี้ยน.....	ผ-63
ผักหนาม.....	ผ-65
ผักหวานบ้าน.....	ผ-66
พริก.....	ผ-67
เพกา.....	ผ-69
ไพล.....	ผ-70
ฟัก.....	ผ-71
ฟักทอง.....	ผ-73
มะกล่ำคั่น.....	ผ-75
มะขาม.....	ผ-77
มะเขือขื่น.....	ผ-79
มะเขือเทศ.....	ผ-80
มะเขือพวง.....	ผ-82
มะเขือม่วง.....	ผ-83
มะคั่น.....	ผ-84
มะเคื่อ.....	ผ-85
มะตูม.....	ผ-86
มะเฟือง.....	ผ-87

สารบัญภาคผนวก(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
มะม่วง.....	ผ-89
มะม่วงหิมพานต์.....	ผ-91
มะระจีนก.....	ผ-93
มะรุบ.....	ผ-95
แมงลัก.....	ผ-97
มะละกอ.....	ผ-99
มะแว้ง.....	ผ-101
โมกเครือ.....	ผ-103
ข่านาง.....	ผ-104
ขี้หว่า.....	ผ-105
ว่านตูบหมอบ.....	ผ-107
ส้มลม.....	ผ-108
ส้มสันดาน.....	ผ-109
ส้มเสี้ยว.....	ผ-110
สะเดา.....	ผ-111
สาระแหน่.....	ผ-112
หน่อไม้.....	ผ-113
โหระพา.....	ผ-114
อีรอก.....	ผ-115

การศึกษารวบรวมเมล็ดพรรณไม้พื้นถิ่นในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ระยะที่ 2 (ผักพื้นบ้าน)

หลักการและเหตุผล :

ตามที่ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้รับอนุมัติให้จัดทำโครงการการศึกษารวบรวมเมล็ดพรรณไม้พื้นถิ่นในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ในงบประมาณปี 2548 ซึ่งพบว่าข้อมูลเมล็ดพันธุ์ผักพื้นบ้านในเขตจังหวัดอุบลราชธานีมีความหลากหลาย และมีความสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชผักพื้นเมืองเหล่านี้ ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยและปรับปรุงพันธุ์ นอกจากนี้จากการจัดนิทรรศการในงานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2548 พบว่า มีผู้ให้ความสนใจจำนวนมาก จึงเห็นว่าหากนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาจัดหมวดหมู่และมีการนำเสนอที่ดี จักเป็นนิทรรศการที่น่าสนใจมีประโยชน์ต่อการศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาและโครงสร้างเมล็ด และ ยังส่งเสริมให้เกิดความห่วงแหนและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์พันธุ์ผักพื้นเมืองในจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย

วัตถุประสงค์ :

1. เก็บรวบรวมตัวอย่างแห้งเมล็ดพันธุ์ผักพื้นถิ่น
2. จำแนกชนิดของเมล็ดพันธุ์และศึกษาลักษณะภายนอกและลักษณะภายในของเมล็ดพันธุ์ผักพื้นเมืองแต่ละชนิด
3. การจัดนิทรรศการแสดงความหลากหลายของชนิดเมล็ดพันธุ์ผักพื้นบ้าน

แผนการปฏิบัติงาน :

กิจกรรม	ปี 2547		ปี 2548								
	พย.	ธค.	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.
1. ตั้งเครือข่ายข้อมูลการศึกษา	←→										
2. สำรวจและเก็บตัวอย่างพันธุ์ผัก			←	→							
3. จำแนกลักษณะทางพฤกษศาสตร์				←	→						
4. พัฒนาสื่อ CAI							←	→			
5. จัดทำโปสเตอร์									←→		
6. จัดนิทรรศการ										←→	
7. จัดทำรายงานสรุป											←→

ระยะเวลาดำเนินการ :

1 ตุลาคม 2548 — 30 กันยายน 2549

สถานที่ดำเนินการ :

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และพื้นที่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการดำเนินงาน :

1. สำรวจและเก็บรวบรวมเมล็ดพันธุ์ผักพื้นบ้านที่ขึ้นอยู่ในแต่ละอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี
2. จำแนกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ (ตามลักษณะวงศ์) และศึกษาลักษณะภายนอกและลักษณะภายในของเมล็ดพันธุ์ผักพื้นบ้าน
3. รวบรวมข้อมูลเมล็ดพันธุ์ผักพื้นบ้าน และจัดทำสื่อเผยแพร่ในรูปแบบ compact disc
4. จัดนิทรรศการแสดงความหลากหลายของชนิดเมล็ดพันธุ์

งบประมาณค่าใช้จ่าย :

ก. หมวดค่าตอบแทน

1. ค่าอาหารทำการนอกเวลา	4,000 บาท

ข. หมวดค่าใช้จ่าย

1. ค่าจ้างเหมาแรงงาน 12 เดือน ๆ	7,260 บาท	87,120 บาท
2. ค่าจ้างเหมายานพาหนะ (1,200 บาท x 15 ครั้ง)		18,000 บาท
3. ค่าจ้างเหมาจัดทำเอกสาร โปสเตอร์ และรายงาน		5,000 บาท
4. ค่าเดินทางไปราชการ		2,723 บาท

ค. หมวดค่าวัสดุ

1. ค่าวัสดุสำนักงาน	20,149.60 บาท
2. ค่าฟิล์มถ่ายรูปและค่าล้างอัด	375 บาท
3. ค่าวัสดุคอมพิวเตอร์	16,732.40 บาท

รวมงบประมาณ	154,100 บาท
-------------	-------------

ผลการดำเนินโครงการ:

1. การสำรวจและเก็บตัวอย่าง

เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเป็นตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย และการเรียนการสอน โครงการจึงได้สำรวจและเก็บตัวอย่างพืชผักพื้นบ้านและเมล็ดพันธุ์ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี โดยส่วนหนึ่งได้จากการช่วยเหลือของนักศึกษาปริญญาตรีที่ลงทะเบียนวิชาวิทยาการเมล็ดพันธุ์ นำเมล็ดที่ได้นำมาอบด้วยลมร้อนที่อุณหภูมิ 45 องศาเซลเซียส เพื่อลดความชื้นของเมล็ดลงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมในการเก็บรักษาและบรรจุเมล็ดในขวดขนาดต่างๆ ตามจำนวนปริมาณ และขนาดของเมล็ด เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมเพื่อให้ผู้สนใจสามารถศึกษาการจำแนกชนิดของเมล็ดพันธุ์ต่างๆ นอกจากนั้นบันทึกภาพตัวอย่างพืชผัก เพื่อใช้ในการศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ทั้งนี้จากการศึกษาได้รวบรวมข้อมูลพืชผักในการสำรวจไว้ทั้งสิ้น 79 ชนิด ประกอบไปด้วยพืชที่มีทั้งไม้ล้มลุกและยืนต้น พบว่า มีการนำส่วนต่างๆ ของพืชนำมาใช้ประกอบอาหารและใช้เป็นยารักษาโรค ซึ่งได้รวบรวมรายละเอียดทั้งหมดอยู่ที่ภาคผนวก

2. การจำแนกลักษณะทางพฤกษศาสตร์

โครงการศึกษารวบรวมเมล็ดพรรณไม้พื้นถิ่นและตัวอย่างพืชผักในเขตจังหวัดอุบลราชธานี โดยบันทึกภาพพืชผักชนิดต่างๆ และศึกษาลักษณะการเจริญเติบโตของลำต้นและราก ลักษณะรูปร่างของใบ ลักษณะและสีสันของดอก ตลอดจนลักษณะผล ผักและเมล็ด และได้ดำเนินการเก็บตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี นำมาศึกษาลักษณะทางกายภาพทั้งภายนอกและภายในของเมล็ด ตรวจสอบความกว้างและความยาวของเมล็ด และบันทึกภาพ

ศึกษาตรวจสอบลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของเมล็ดและพืชผักที่ได้จากการสำรวจนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชแต่ละชนิดจากฐานข้อมูลโครงการพรรณไม้หายากจังหวัดอุบลราชธานี เอกสารตีพิมพ์อ้างอิง และฐานข้อมูลต่างๆ ที่สามารถสืบค้นได้จากระบบอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ผลของการเก็บตัวอย่างและตรวจสอบลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของเมล็ดแต่ละชนิดดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวอย่างพันธุ์ผักพื้นบ้านหลากหลายชนิด ข้อมูลไฟล์พืชเหล่านี้ถูกบันทึกเก็บไว้เป็นฐานข้อมูล

3. การจัดทำสื่อเผยแพร่ในรูปแบบ compact disc

จากข้อมูลพืชผักและเมล็ดพันธุ์ที่ได้มีจำนวนที่หลากหลาย เพื่อให้ง่ายในการสืบค้นข้อมูล และสามารถใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่ความรู้ โครงการจึงได้พัฒนาสื่อมัลติมีเดียในรูปแบบ compact disc โดยใช้โปรแกรม macromedia flash ในการพัฒนา โดยสื่อที่จัดทำขึ้นได้รวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับพืชผักพื้นบ้านชนิดต่างๆ ที่ได้จากการสำรวจ นำมาจำแนกหมวดหมู่ตามลำดับอักษร เพื่อให้ผู้สนใจสามารถสืบค้นได้ง่าย

ฐานข้อมูลผักพื้นบ้านดังภาพที่ 1 จะปรากฏขึ้นเต็มหน้าจอโดยอัตโนมัติ (auto run) หลังจากใส่แผ่น CD ที่ CD-ROM ของเครื่องคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้เมื่อคลิกที่ตำแหน่งใดๆ บนหน้าจอ จะเข้าสู่เมนูหลักของสื่อมัลติมีเดียดังภาพที่ 2 โดยจะพบว่าในเมนูหลักจะประกอบไปด้วยปุ่มกดหมวดหมู่ของผักพื้นบ้านที่ถูกจำแนกตามลำดับอักษรของชื่อพืชผักชนิดต่างๆ ปุ่มกดที่เชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง และ ปุ่มกดเพื่อออกจากโปรแกรม

ทั้งนี้เมื่อคลิกเลือกฐานข้อมูลตามหมวดอักษรต่างๆ จะปรากฏหน้าต่างชื่อพืชผักชนิดต่างๆ ในหมวดนั้นๆ ทางด้านขวามือของหน้าต่าง ส่วนด้านซ้ายมือจะประกอบไปด้วยปุ่มกดที่เชื่อมโยงไปยังฐานข้อมูลในแต่ละหมวดหมู่อักษร ปุ่มกดเพื่อเลื่อนหน้าต่างของพืชในหมวดถัดไป ปุ่มกดที่ย้อนไปยังหน้าต่างที่ผ่านมา และปุ่มกดเพื่อย้อนกลับไปยังเมนูหลัก ดังภาพที่ 3

หากเลือกชื่อพืชผักที่ต้องการ โปรแกรมจะไปดึงข้อมูลที่เก็บอยู่ในรูป Adobe Acrobat จะปรากฏข้อมูลพืชที่เลือก โดยข้อมูลจะประกอบไปด้วย ภาพของพืชและเมล็ดพันธุ์พืชชนิดนั้นๆ ข้อมูลชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อสามัญ ชื่อวงศ์ ชื่อพื้นเมืองอีสาน ลักษณะลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด ตลอดจนข้อมูลการนำพืชเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในด้านอาหารและการนำมาใช้เป็นยารักษาโรค ดังภาพที่ 4

นอกจากนี้ที่หน้าต่างเมนูหลักจะมีปุ่มกดที่เชื่อมโยงไปยังหน้าต่างเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง แต่การเชื่อมโยงนี้จำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์ที่ใช้ต้องเชื่อมต่อระบบ internet จึงจะสามารถเรียกเชื่อมโยงไปเว็บไซต์ของฐานข้อมูลพืชที่ต้องการ ดังภาพที่ 5 และ 6

ฐานข้อมูลพืชพื้นบ้าน

โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

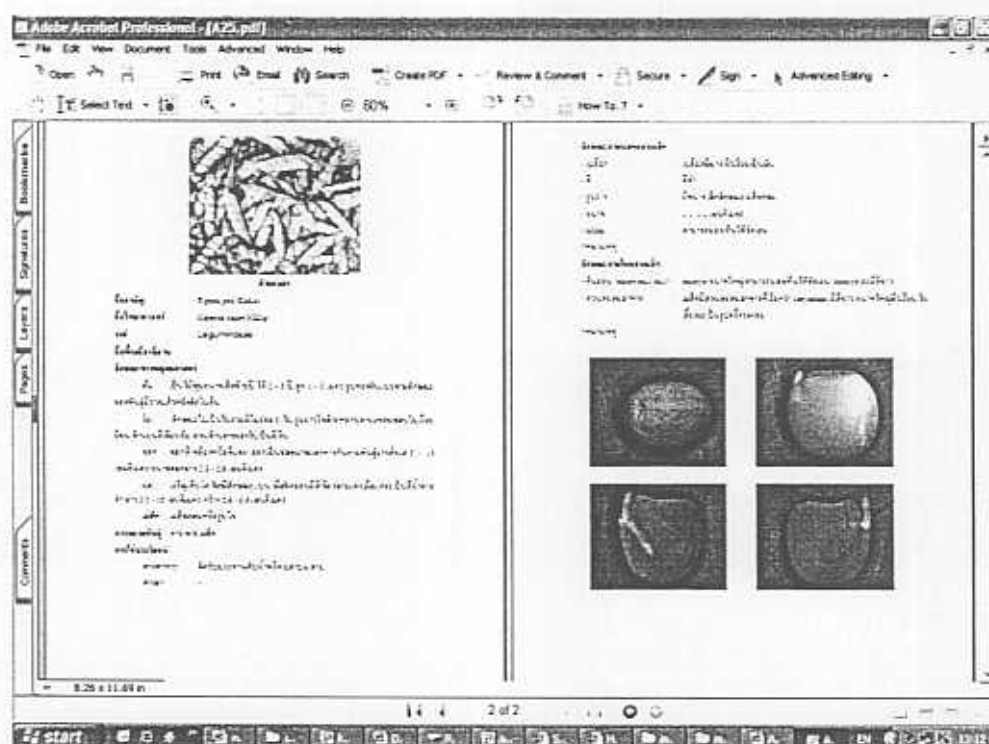
ภาพที่ 1 ฐานข้อมูลพืชพื้นบ้านที่ได้รวบรวมขึ้นในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย

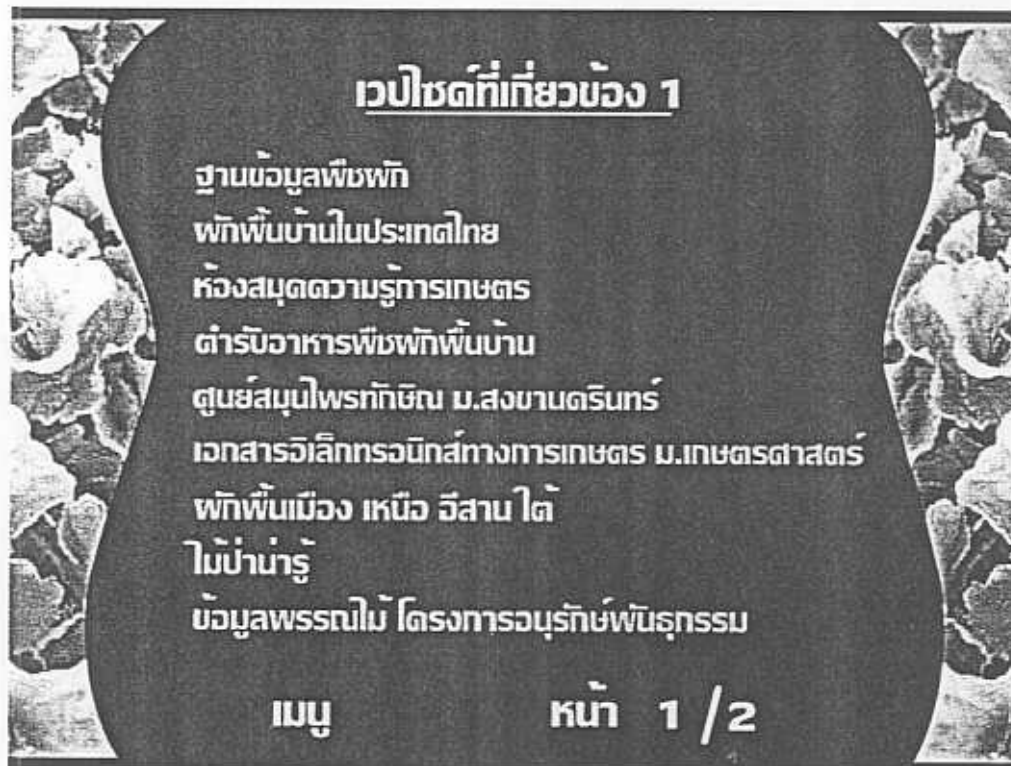
ภาพที่ 2 เมนูหลักของสื่อมัลติมีเดียที่สามารถสืบค้นจากฐานข้อมูลที่รวบรวมไว้

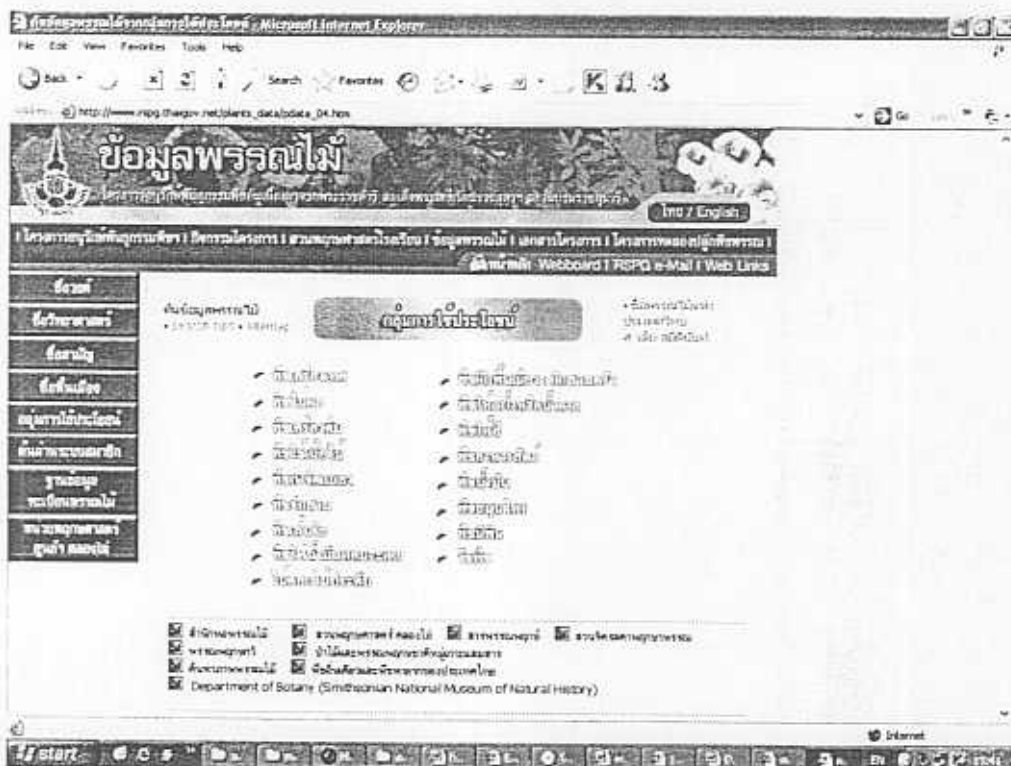
ภาพที่ 3 ฐานข้อมูลพืชผักที่รวบรวมไว้ตามหมวดหมู่ของตัวอักษร

ภาพที่ 4 ตัวอย่างข้อมูลพืชผักที่รวบรวมไว้ในแต่ละชนิดของพืช

ภาพที่ 5 เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับพืชผักที่รวบรวมไว้ หากมีการเชื่อมต่อระบบ internet

ภาพที่ 6 ตัวอย่างเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับพืชผักที่รวบรวมไว้

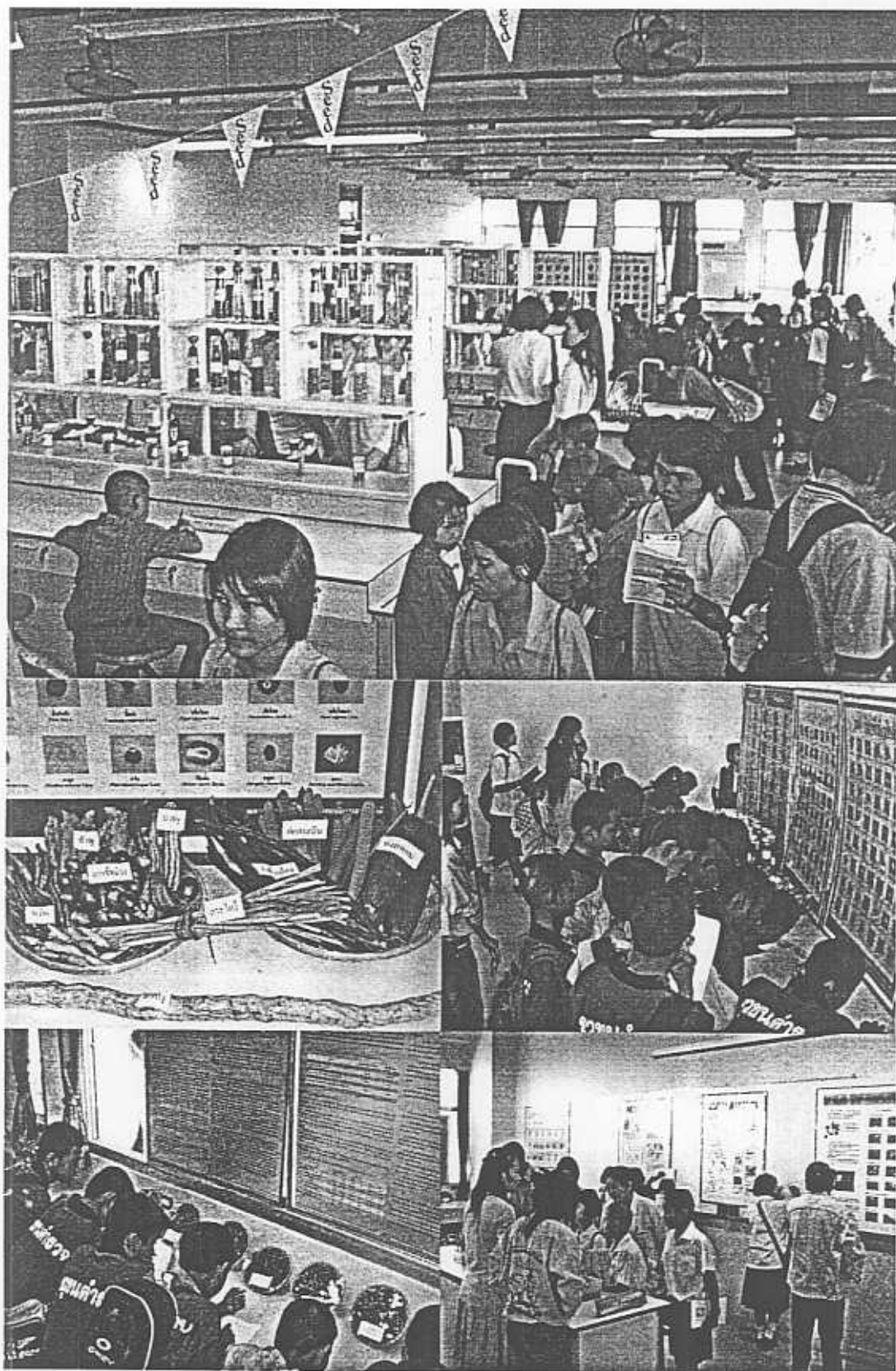
4. จัดนิทรรศการแสดงความหลากหลายของชนิดเมล็ดพันธุ์

ในงานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ ประจำปี พ.ศ.2549 ซึ่งคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม พ.ศ. 2549 เพื่อเผยแพร่ผลงานการวิจัย การเรียนการสอน โดยมุ่งให้ผู้เข้าชมงานเห็นความสำคัญของการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์การเกษตร จึงได้จัดนิทรรศการวิชาการ และกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เช่น นิทรรศการวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว นิทรรศการกัญญาวิทยา นิทรรศการประมง นิทรรศการวิทยาศาสตร์การอาหาร กิจกรรมพูดส่งเสริมการเกษตร กิจกรรมตอบปัญหา กิจกรรมบันเทิง ตลอดจนการจำหน่ายสินค้าของเอกชน ซึ่งในการจัดงานครั้งนี้ได้รับความสนใจจากผู้เข้าชมงานจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดอีสานตอนใต้

นิทรรศการเมล็ดพันธุ์และผักพื้นบ้าน เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่มีขึ้นในงานวันวิทยาศาสตร์ที่ได้รับความสนใจจากผู้เข้าชมจำนวนมาก โดยจัดขึ้นที่ห้องปฏิบัติการวิทยาการเมล็ดพันธุ์ โดยประกอบไปด้วยนิทรรศการเมล็ดพันธุ์ซึ่งมุ่งให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้และเห็นความสำคัญของเมล็ดพันธุ์ เข้าใจกระบวนการงอกของเมล็ดพันธุ์ เห็นความแตกต่างของเมล็ดพันธุ์พืชชนิดต่างๆ การจำแนกเมล็ดพันธุ์ การผลิตเมล็ดพันธุ์ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับผักพื้นบ้าน โดยการจัดนิทรรศการประกอบด้วยการแสดงในรูปของโปสเตอร์ ตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ และ ตัวอย่างสดของพืชผัก

ภาพที่ 7 ตัวอย่างโปสเตอร์พืชผักพื้นบ้านที่ได้จัดแสดงในนิทรรศการ

ภาพที่ 8 นิทรรศการเมล็ดพันธุ์และผักพื้นบ้าน ในงานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ ระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม พ.ศ. 2549

ภาพที่ 8 นิทรรศการเมล็ดพันธุ์และผักพื้นบ้าน ในงานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ ระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม พ.ศ. 2549 (ต่อ)

สรุปผลการดำเนินโครงการ

โครงการได้สำรวจชนิดของพืชผักพื้นบ้านที่พบในเขตอุบลราชธานีและรวบรวมเมล็ดพันธุ์ชนิดต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งข้อมูลและตัวอย่างเมล็ดเหล่านี้เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการวิจัยและการเรียนการสอนการจำแนกเมล็ดพันธุ์ (seed classification) โครงการยังได้ร่วมจัดนิทรรศการในงานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ ในระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ณ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพื่อเผยแพร่ให้เห็นถึงความหลากหลายและคุณค่าของผัพื้นบ้านและเมล็ดพรรณไม้ต่าง ๆ ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้โครงการได้จัดทำสื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับฐานข้อมูลผัพื้นบ้าน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูล ทั้งในรูปแบบของโปสเตอร์ และ สื่อมัลติมีเดีย

อนึ่งในการศึกษาครั้งนี้พบว่ายังมีพืชผักอีกหลายชนิดที่ข้อมูลยังไม่ครบถ้วนเนื่องจากช่วงระยะเวลาการเข้าสำรวจ ไม่ตรงกับช่วงการเจริญและให้ผลผลิตของพืช ซึ่งผู้วิจัยจะได้จัดทำเพิ่มเติมให้ข้อมูลต่างๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

- สมสุข มัจฉาชีพ. 2534. พืชสมุนไพร (ฉบับปรับปรุงใหม่). ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. กรุงเทพฯ. 316 หน้า
- เสริมศิริ วินิจฉัยกุล และ คณะ. 2539. สมุนไพร...ไม่พื้นบ้าน (1). สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ. 895 หน้า
- เสริมศิริ วินิจฉัยกุล และ คณะ. 2541. สมุนไพร...ไม่พื้นบ้าน (2). สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ. กรุงเทพฯ. 640 หน้า
- เสริมศิริ วินิจฉัยกุล และ คณะ. 2542. สมุนไพร...ไม่พื้นบ้าน (3). สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ. กรุงเทพฯ. 824 หน้า
- เสริมศิริ วินิจฉัยกุล และ คณะ. 2543. สมุนไพร...ไม่พื้นบ้าน (4). สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ. กรุงเทพฯ. 740 หน้า
- เสริมศิริ วินิจฉัยกุล และ คณะ. 2543. สมุนไพร...ไม่พื้นบ้าน (5). สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ. กรุงเทพฯ. 508 หน้า
- เอี่ยมพร วิสมหมาย. 2541. พฤกษาพัน. โรงพิมพ์ เอช เอน กรุป จำกัด. กรุงเทพฯ. 631 หน้า
- <http://www.doa.go.th/botany/vegetable1.html> 2548 ผักพื้นเมือง เหนือ อีสาน ได้
- <http://www.doae.go.th/library/html/detail/menueveg.htm> 2549 พืชผัก-สมุนไพร
- http://www.science.msu.ac.th/isanramsarsite/excell_plant.xls 2548 รายชื่อพรรณไม้บกบริเวณบึงโขงหลง
- <http://dev.urn.ac.th/Botanical/data.php> 2548 สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
- <http://biodiversity.biotech.or.th/update/foodplants/table1.html> 2548 พืชอาหารในประเทศไทย
- <http://dit.dru.ac.th/herb/Main.htm> 2548 ฐานข้อมูลองค์ความรู้ สมุนไพรไทย
- http://www.agric-prod.nju.ac.th/vegetable/menu_link.asp 2548 ข้อมูลพืชผัก
- <http://www.panmai.com/> 2548 108 พรรณไม้
- <http://www.geocities.com/lundai1/> 2548 ศาลากลางบ้าน ชื่อผักพื้นบ้าน

http://www.eto.ku.ac.th/neweto/e-book/veg_herb.html 2549 พืชผักสมุนไพร สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

<http://www.cmfc.ac.th/um/index.php> 2549 พืชผักสมุนไพร ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง

http://singburi.doae.go.th/acri/www/menu_know.html 2549 ผักพื้นบ้านในประเทศไทย

ภาคผนวก

กระเจียบขาว

ชื่อสามัญ	กระเจียบมอญ
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Abelmoschus esculentus</i> L. Moench
วงศ์	Malvaceae
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	กระเจียบขาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นพืชผักยืนต้น อายุประมาณ 1 ปี มีความสูง 40 เซนติเมตร ถึง 2 เมตร ลำต้นมีขนสั้น ๆ มีหลายสี แตกต่างตามพันธุ์

ใบ มีลักษณะกว้างเป็นแฉกคล้ายใบชะมวง แต่ก้านใบจะสั้นกว่า

ดอก มีสีเหลือง โคนดอกด้านในสีม่วง เมื่อบานคล้ายดอกฝ้าย มีเกสรตัวผู้ตัวเมียอยู่ในดอกเดียวกัน

ผล มีรูปรียาว ปลายฝักแหลม มีทั้งชนิดฝักกลมและฝักเหลี่ยม ซึ่งมีเหลี่ยม 5-10 เหลี่ยม ขึ้นกับพันธุ์ ในแต่ละฝักมีเมล็ด 80-200 เมล็ด สีฝักจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเมื่อแก่ และจะแตกออกตามแนวรอยสันเหลี่ยม ทำให้เห็นเมล็ดที่อยู่ข้างใน

เมล็ด มีลักษณะกลมรีขนาดเดียวกับถั่วเขียว เมล็ดอ่อนมีสีขาว เมื่อแก่มีสีเทา

การขยายพันธุ์ การแยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลสุกกินกับน้ำพริก แกงส้ม

ทางยา จะช่วยฆ่าตัวพยาธิตัวจิ๋วได้

กระเจ็ด

ชื่อสามัญ	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Neptunia oleracea</i> Lour
วงศ์	MIMOSACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักกระเจ็ดน้ำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นพืชล้มลุกอายุหลายฤดู คั้นลอยน้ำหรือเลื้อยแผ่ไถ่ซ้ายฝืด ถ้าต้นเป็นปล้อง คั้นแก่จะมีนวมหนาสีขาวที่เรียกว่านม หุ้มปล้องเป็นช่วง ๆ เว้นส่วนที่เป็นข้อ ช่วยพองตัวให้ลอยน้ำได้ดี

ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก ใบย่อยมีขนาดเล็กไวต่อสิ่งเร้า เมื่อสัมผัสถูกใบจะหุบ

ดอก ดอกมีสีเหลืองออกเป็นช่อรวมเป็นรูปกระจุกกลมตามซอกใบ ช่อละ 30-50 ดอก มีก้านช่อดอกยาว

ผล ผลเป็นฝักแบนมีเมล็ด 4-20 เมล็ด

เมล็ด -

การขยายพันธุ์ ปักชำ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร เป็นผักสดกินกับส้มตำ และทำแกงส้ม

ทางยา -

กระโดน

ชื่อสามัญ	Tummy-wood
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Careya sphaerica</i> Roxb.
วงศ์	BARRINGTONIACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักกระโดน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ผลัดใบ สูง 10-30 ม. หน้าแล้งจะทิ้งใบหมดแล้วผลิใบใหม่พร้อมดอก

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับถี่ๆ ที่ปลายกิ่ง รูปไข่กลับ ปลายแหลม เป็นดิ่งสั้นๆ โคนเรียว ขาวดูคล้ายครีบก ขอบหยักเล็กน้อย

ดอก ดอกใหญ่ ออกเป็นช่อ แต่ละดอกมีใบประดับ 3 ใบ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ โคนกลีบติดกันเป็นรูปประฆัง กลีบดอก 4 กลีบ สีขาว เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก รังไข่ 4 ช่อง

ผล รูปไข่หรือกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 5-8 ซม. ที่ปลายผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่

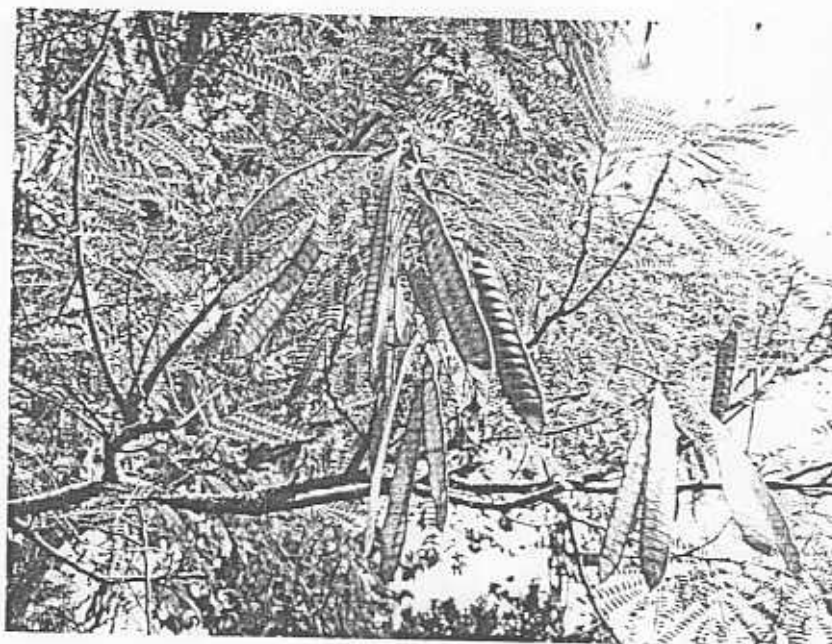
เมล็ด เป็นรูปไข่สีน้ำตาล

การขยายพันธุ์ เพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อนใช้รับประทานสดกับน้ำพริก ลาบ ก้อย ยำผัดและหมกปลา

ทางยา ผลเป็นยาช่วยย่อยอาหาร บำรุงหลังคลอด เมล็ดเป็นยาแก้พิษ เปลือกใช้แช่น้ำเป็นยาแก้ท้องเสีย

กระถิน

ชื่อสามัญ กระดินไทย กระดินบ้าน กระดินขี้กบ กระเส็ด โทก ตอเบา สะดอเทศ ผัก
ก้านกิน ผักหนองบก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Leucaena leucocephala* (Lamk.) de Wit

วงศ์ LEGUMINOSAE - MIMOSOIDEAE

ข้อค้นเมืองอีสาน ผักกระถิน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้พุ่มขนาดใหญ่ถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง 10 ม.

ใบ เป็น ใบประกอบแบบขนนกสองชั้นเรียงสลับ แกนกลาง ใบประกอบมีขนแยกแขนง 3-10 คู่ ก้านแขนงสั้น มีขนใบย่อย 5-20 คู่

ดอก ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น ออกตามง่ามใบ 1-3 ช่อ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนติดกัน เป็นรูประฆังปลายแยกเป็นรูปสามเหลี่ยมเล็ก ๆ มีขน กลีบดอก 5 กลีบ สีขาวรูปช้อนยาวประมาณ 5 มม. มีขนเกสรตัวผู้ 10 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.8-1 ซม. รังไข่ด้านบนมีขน

ผล ฝักแบนปลายแหลมโคนสอบฝักแก่แตกตามยาว

เมล็ด เมล็ดแก่สีน้ำตาลเป็นมัน รูปไข่แบบกว้าง 3-4 มม.

การขยายพันธุ์ เพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ขอด ผลอ่อน และเมล็ดทานร่วมกับส้มตำ ลาบ ก้อย และน้ำพริก

ทางยา ไบมีสารพิษ

กระเทียม

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zingiber zerumbet (L.) Smith.

วงศ์

ZINGIBERACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

กระเทียม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุก สูง 0.5 - 1 เมตร มีเหง้าใต้ดิน เปลือกนอกของเหง้าสีน้ำตาลแกมเหลือง เนื้อในสีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม

ใบ เป็นใบเดี่ยวเรียงสลับ และเป็นรูปหอกแกมขอบขนาน กว้าง 5 - 10 ซม. ยาว 15 - 30 ซม. ด้านล่างของใบมักมีขนนุ่ม

ดอก ดอกช่อแทงจากเหง้า กลีบดอกสีขาวนวล ใบประดับขนาดใหญ่สีแดง

ผล ผลเป็นผลแห้ง

เมล็ด -

การขยายพันธุ์ แยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ดอกอ่อนใช้ลวกรับประทานกับน้ำพริก

ทางยา มีฤทธิ์ขับลม แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ นอกจากนี้ยังมีฤทธิ์กระตุ้น การหลั่งน้ำลาย และเพิ่มความอยากอาหาร โดยใช้หัวหรือเหง้าสด ขนาดประมาณหัวแม่มือ 2 หัว อย่างไฟพอสุกคั่วกับ น้ำปูนใสแล้วคั้นเอาน้ำดื่ม

กระเพรา

ชื่อสามัญ	Holy basil
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ocimum sanctum</i>
วงศ์	LABIATAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักอีตู๋ไทย ใบกระเพรา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็น ไม้ล้มลุก แตกกิ่งก้านสาขา สูง 30 - 60 ซม. โคนลำต้นค่อนข้างแข็ง ตามลำต้นมีขน

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี กว้าง 1-3 ซม. ยาว 2.5-5 ซม. แผ่นใบมีขน

ดอก เป็นแบบช่อฉัตร กลีบดอกสีขาว หรือขาวปนม่วงแดง

ผล แห้งแล้วแตกออก

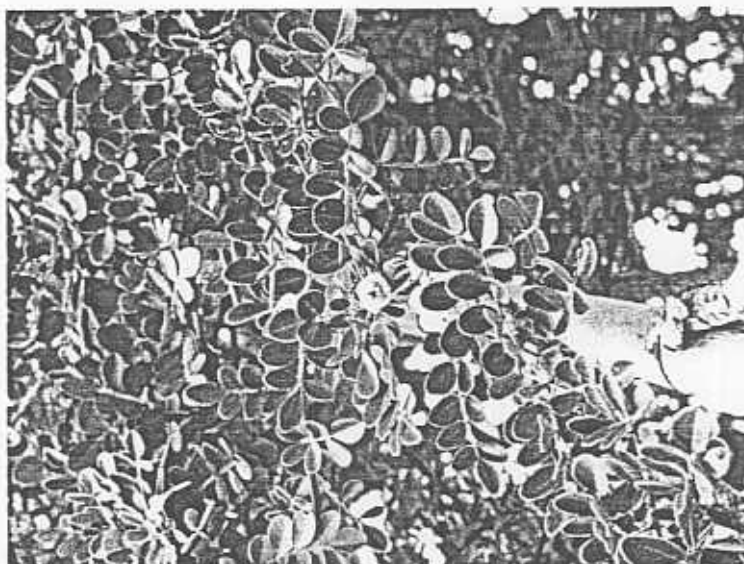
เมล็ด รูปไข่สีน้ำตาล มีจุดสีเข้มเมื่อนำไปแช่น้ำเปลือกหุ้มเมล็ดพองออกเป็นเมือก

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร เพิ่มกลิ่นในอาหาร เช่น คัมเปรตปลาไหล อีงอ่าง และทำผักกระเพรา

ทางยา บำรุงธาตุไฟธาตุ ขับลมแก้ปวดท้อง แก้ลมตานซาง แก้จุกเสียด แก้กลิ่นเหียนอาเจียน และขับลม

กระดังง์

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Feroniella lucida Swing

วงศ์

RUTACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักสัง หมากสัง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางแผ่กิ่งก้านออกเป็นทรงพุ่ม ลำต้นและกิ่งก้านมีหนามแหลม
ยาว ประมาณ 1 - 2 ซม.

ใบ ใบกลมรี ขอบใบเว้าเข้าหาเส้นกลางใบดูคล้ายก้างปลา สีเขียวเข้มเป็นมันวาว

ดอก ดอกช่อสีขาวออกตามกิ่ง

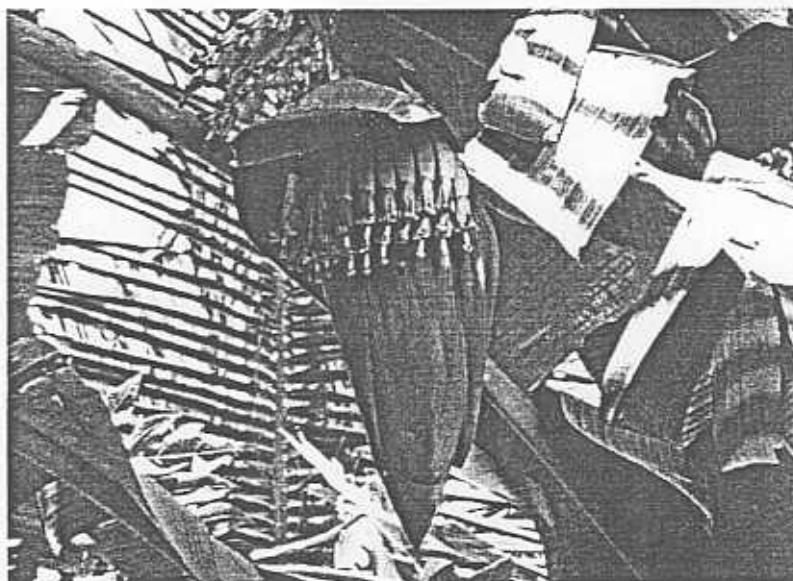
ผล ผลสีเขียวคล้ายฝรั่งมีขนาดประมาณ 2.5 นิ้ว

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อนกินเป็นผักสดกับลาบ และชุบหน่อไม้ ดอกและผลอ่อนชุบ

ทางยา ผลอ่อนแก้ไอ ใบแก้ท้องอืด

กล้วยน้ำหว้า

ชื่อสามัญ	Banana กล้วยใต้ กล้วยส้ม กล้วยคานีอ่อง กล้วยมะลิอ่อง
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Musa sapientum</i> Linn.
วงศ์	MUSACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	กล้วย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ลำต้นเป็นต้นเทียม (pseudostem) หรือเรียกว่าหวัค เกิดจากกาบใบที่ยาวเรียงซ้อนกันอยู่และอัดแน่น ก้านลำต้นเทียมด้านนอกอาจมีสีเขียวหรืออาจมีปื้นดำ ด้านในสีเขียว ด้านในสีเขียวอ่อน

ใบ ใบอ่อนมีวนสีเขียวอ่อน ใบแก่แบนยาวใหญ่สีเขียว ใบประดับรูปไข่ค่อนข้างป้อม มีวนงอขึ้นไป ปลายป้านด้านบนสีแดงอมม่วงมีนวล ด้านล่างสีแดงเข้ม

ดอก ออกดอกที่ปลายลำต้น ก้านช่อดอกไม่มีขน

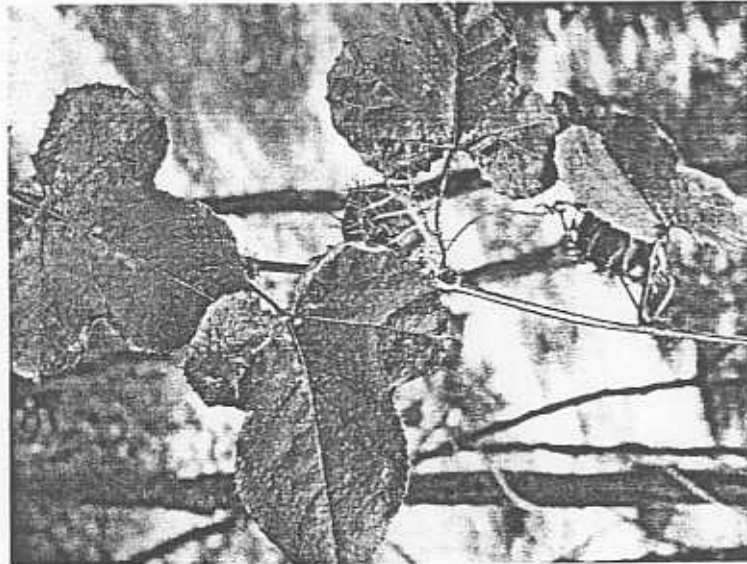
ผล เครือหนึ่งมี 7-10 หวี หวีหนึ่งมีผล 10-16 ผล กว้าง 3-4 ซม. ยาว 11-13 ซม. มีเหลี่ยม ก้านผลสั้นมีความยาวใกล้เคียงกัน เปลือกหนา เมื่อสุก เปลือกเปลี่ยนสีเป็นสีเหลืองอมน้ำตาลเนื้อสีขาวรสหวาน ใต้กลางเหลือง ชมพูหรือขาว

การขยายพันธุ์ การแยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลอ่อนและปลีทานกับปลาป่น น้ำพริก และเป็นเครื่องเคียง หรือทำเป็นส้มตำกล้วยมะละกอแต่จะเพิ่มมะเขือขึ้น เรียกว่า "ตำกล้วย"

ทางยา ผลดิบ แก้โรคท้องเสีย ยาฝาดสมานแผลในกระเพาะอาหารไม่ย่อย ผลสุกเป็นยาระบายสำหรับผู้เป็นโรคสัควงหรือท้องผูก

กะทกรก

ชื่อสามัญ Red fruit passionflower

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Passiflora foetida* Linn.

วงศ์ PASSIFLORACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน เขียนฮ้าง คำสิงทอง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้เถา มีมือเกาะเกี่ยวพันต้นไม้อื่น ลำต้นกลมสีเขียวปกคลุมด้วยขนสีทอง

ใบ ใบมีลักษณะ 3 แฉก ผิวใบมีขนอ่อน

ดอก ดอกเดี่ยว สีขาว วงในลักษณะเป็นเส้นกลมสีม่วง ที่โคนปลายสีขาว

ผล ผลสีเขียว ผลสุกสีเหลืองขนาดประมาณ 2 เซนติเมตร จะมีรูก้อนสีเขียวอ่อน

เมล็ด เมล็ดแบนสีดำ

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดลวกกินกับน้ำพริก ลาบ ผลสุกหวาน

ทางยา ขำบำรุงหัวใจ แก้โรคนิ่วเบา โดยต้บตากแดดแล้วดื่มกินใช้หนึ่งกำมือต่อ
น้ำ 3 แก้ว ขำถ่ายพยาธิ ให้ดื่มน้ำเย็นมาดื่มน้ำ

กุ่มน้ำ

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Crateva adansonii CE. *C. roxburghii* R. Br.

วงศ์

CAPPARACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักก้าม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ผลัดใบ เรือนยอดแผ่กว้าง ลำต้นมักกลวงและแตกกิ่งต่ำ เปลือกค่อนข้างเรียบสีเทาอมขาวหรือเทาเข้มขาวเป็นทาง

ใบ ใบประกอบแบบนิ้วมือ มีใบย่อย 3 ใบ เรียงสลับ ก้านใบประกอบยาว 4-14 เซนติเมตร ใบย่อยรูปหอกหรือรูปขอบขนาน กว้าง 1.5- 6.5 เซนติเมตร ยาว 4.5-18 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ แผ่นใบค่อนข้างหนาแน่น ใบเกลี้ยง

ดอก สีขาวแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ออกเป็นช่อแบบช่อเชิงหลั่นที่ปลายกิ่ง ช่อยาว 10-16 เซนติเมตร มีดอกย่อย 12-20 ดอก กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปรี กลีบดอก 4 กลีบ รูปรีหรือทรงกลม ดอกบานเต็มที่กว้าง 3-4 เซนติเมตร

ผล ผลแห้ง แก่ไม่แตก ทรงกลมหรือรี กว้าง 1.5-4.5×5-8 เซนติเมตร เปลือกสีเทามีนวล

เมล็ด สีน้ำตาลเข้มรูปเกือบกลม

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบ ดอก ลวก หรือรับประทานกับน้ำพริก

ทางยา เปลือกต้นใช้เป็นยาระบายพิษที่ผิวหนัง แก้ไข้ แก้อาเจียน ใบเป็นยาเจริญ

อาหาร ยาระบาย ขับพยาธิ

ขนุน

ชื่อสามัญ Jackfruit Tree

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Artocarpus heterophyllus* LAMK.

วงศ์ MORACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน หมักหมี่

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางสูงประมาณ 8 – 15 ม. มียางขาวทั้งต้น เป็นไม้เนื้ออ่อน

ใบ ใบรูปร่างกลมรี เนื้อในเหนียวและหนา ปลายใบแหลมยาว 7 -15 ซม. ก้านใบยาว 1 – 2.5 ซม. ใบสีเขียวเข้มเรียบเป็นมัน

ดอก ดอกออกเป็นกลุ่ม ช่อดอกตัวผู้และตัวเมียอยู่บนต้นเดียวกัน

ผล เป็นผลรวม ผลกลมและยาวขนาดใหญ่หนัก 10 – 60 กิโลกรัมในหนึ่งผลใหญ่มีผลย่อยหลายผล (เรียกขวง)

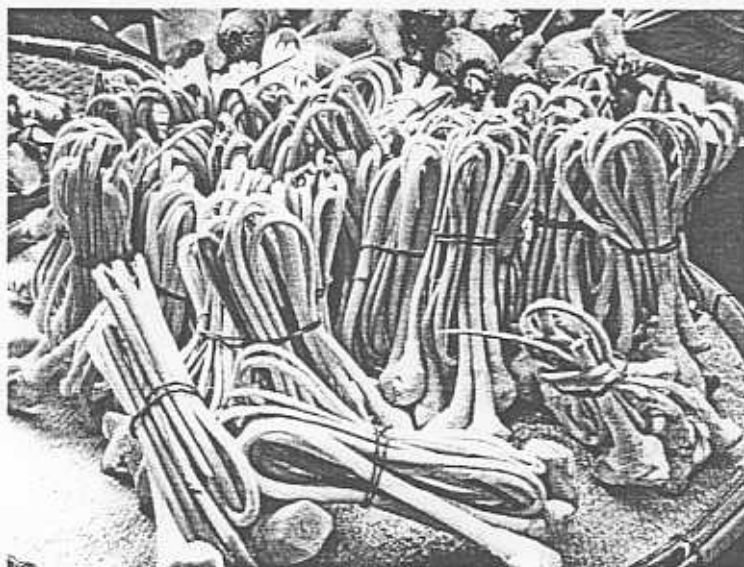
เมล็ด มีหลายเมล็ดในผลรวม มีลักษณะกลมยาวประมาณ 2 - 5 เซนติเมตร

การขยายพันธุ์ เพาะเมล็ด ตอนกิ่ง ทาบกิ่ง และต่อกิ่ง

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร กินดอกตัวผู้อ่อน ผลอ่อนทำซูป ผลสุกกินเนื้อหุ้มเมล็ด เมล็ดต้มสุกกินเป็นอาหารว่าง

ทางยา ผลอ่อนเป็นยาระบาย กินขนุนทำให้ผิวพรรณดี เมล็ดช่วยขับน้ำนมในสตรีหลังคลอด

ข่า

ชื่อสามัญ	Galanga
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Alpinia galanga</i> Swartz.
วงศ์	ZINGIBERACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ข่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุกข้ามฤดู สูงประมาณ 1.5 – 2 เมตร มีเหง้าอยู่ใต้ดิน ส่วนที่อยู่เหนือดินจะเป็นก้าน และใบ

ใบ ใบเป็นรูปไข่ขาว หรือรูปรีขอบขนานปลายแหลม สีเขียวเข้มเป็นมัน ออกเป็นแบบสลับ มีกาบใบหุ้มลำต้น

ดอก เป็นดอกช่อออกที่ยอด ก้านดอกยาว ดอกย่อยมีขนาดเล็กกลีบดอกมีสีขาว โคนติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ปลายแยกเป็น 3 กลีบ

ผล รูปร่างกลมรีเมื่อสุกเป็นสีส้ม มีเมล็ดอยู่ข้างใน

เมล็ด เมล็ดกลมสีดำ

การขยายพันธุ์ การแยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ดอกอ่อน ลำต้นอ่อน และเหง้าลวกกินกับน้ำพริก ลำต้นหั่นแล้วตำใส่กระเทียม มะขามอ่อนหรือมะขามเปียก เรียกว่า “ตำเผือก”

ทางยา เป็นขาระบาย

ข่าป่า

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Alpinia malaccensis (Burm.) Roscoe

วงศ์

ZINGIBERACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ข่าป่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุกข้ามฤดู มีเหง้าอยู่ใต้ดิน ส่วนที่อยู่เหนือดินจะเป็นก้าน และใบ

ใบ ใบเป็นรูปไข่ยาวปลายแหลม สีเขียวเข้มเป็นมัน ออกเป็นแบบสลับ หุ้มลำต้น

ดอก เป็นดอกช่อออกที่ยอด ก้านดอกยาว ดอกย่อยมีขนาดเล็กกลีบดอกมีสีขาว โคน

ติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ปลายแยกเป็น 3 กลีบ

ผล รูปร่างกลมรีเมื่อสุกเป็นสีส้ม มีเมล็ดอยู่ข้างใน

เมล็ด เมล็ดกลมสีดำ

การขยายพันธุ์ การแยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ดอกอ่อนลวกกินกับน้ำพริก เหง้าใส่ในต้มปลา และต้มไก่

ทางยา เป็นยาถ่าย

จี้เหล็ก

ชื่อสามัญ	Cassod Tree
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cassia siamea</i> Britt.
วงศ์	CAESALPINIACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักจี้เหล็ก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ยืนต้นสูงได้ถึง 10-15 เมตร

ใบ ใบใหญ่ยาวประมาณ 20 ซม. ประกอบไปด้วยใบย่อย 7-16 คู่ รูปร่างขอบขนาน ปลายมน หรือขอบขนานเรียวปลายคล้ายรูปไข่ ปลายใบหยักเว้าหาเส้นกลางใบเล็กน้อย โคนใบกลม ได้ใบสีเขียวด้านบน และมีขนเล็กน้อย กว้าง 1-2.5 ซม. ยาว 3-7 ซม.

ดอก ดอกออกเป็นช่อใหญ่ ยาวประมาณ 15-30 ซม. ดอกใหญ่ 2-4 ซม. สีเหลืองสด กลีบรองกลีบดอกมักโค้งกลับ มีขน

ผล ผลเป็นฝักค่อนข้างหนา กว้าง 1.2-2 ซม. ยาว 15-30 ซม.

เมล็ด เมล็ดมีขนาดใหญ่ยาว จำนวน 20-30 เมล็ด/ผล

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ดอกตูมและใบอ่อนของจี้เหล็กมีรสขม ต้องคั้นน้ำทิ้งหลายๆ ครั้งก่อนจึงเอามาปรุงอาหารได้ นิยมนำมาทำแกงในเนื้อ หรือหนังวัว

ทางยา ดอกตูมและใบอ่อนรสขมช่วยระบายท้อง ดอกตูมทำให้นอนหลับเจริญอาหาร

ชะงู

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Piper sarmentosum Roxb.

วงศ์

PIPERACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักอีเล็ด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุก ลำต้นเป็นข้อปล้อง สีเขียว

ใบ ใบเป็นรูปคล้ายรูปหัวใจ มีสีเขียวเข้ม

ดอก ดอกเป็นช่อ มีลักษณะเป็นทรงกระบอก มีสีขาว

ผล ผลเป็นกลุ่ม

เมล็ด -

การขยายพันธุ์ การปักชำ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบรับประทานสดกับซุบไม้ ลาบน้ำตก กุ้งเต้น ใส่ในแกงอ่อมเนื้อ

ทางยา รากใช้แก้คุณเสมหะ (จับเสมหะให้ตกทางอุจจาระ) แก้อุระเสมหะ (เสมหะในทรวงอก) ใช้รากของชะงู เป็นยาแก้ธาตุพิการ ยาแก้ธาตุน้ำพิการ บำรุงธาตุ ถูกขับเสมหะในลำคอ ใบมีรสเผ็ดเล็กน้อย แก้ธาตุพิการ

ชะมวง

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Garcinia ciwa Roxb.

วงศ์

GUTTIFERAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ส้มโอง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางสูงประมาณ 4 – 10 ม. เปลือกลำต้นสีน้ำตาล

ใบ ใบเดี่ยว ขอบใบเรียบ ใบหนาผิว สีเขียวอ่อน ใบออกเป็นคู่ตรงข้ามกันบริเวณ

ปลายกิ่งมักแตกเป็น 1 – 3 ยอด

ดอก ดอกมีขนาดเล็กกลีบแข็งสีนวลเหลืองมีกลิ่นหอม ออกดอกตามกิ่ง

ผล ผลทรงกลม ข้างในผลเว้าเป็นพู เมื่อสุกมีสีเหลือง เนื้อผลรสฝาด

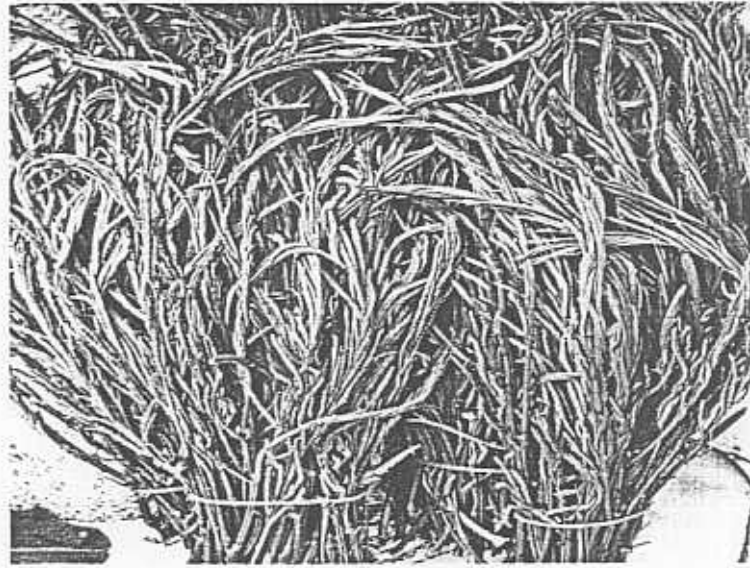
เมล็ด เมล็ดกลมสีน้ำตาล

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดรับประทานสดกับน้ำพริก ใส่ในต้มปลา ต้มไก่

ทางยา ใบและผลสรรพคุณระบายท้อง

ชะอม

ชื่อสามัญ	Thorny Tree
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Acacia insuavis</i> Lace.
วงศ์	LEGUMINOSAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักขา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น	ไม้พุ่มขนาดย่อมกิ่งเลื้อยลำต้น กิ่งมีหนามอยู่ทั่วไป
ใบ	เป็นใบประกอบ มีก้านใบแยกเป็น 2 ทาง มีกลิ่นฉุน
ดอก	เป็นช่อขนาดเล็ก กลมฟูสีขาว
ผล	เป็นฝักมีขนาดเล็กกว่าฝักกระถิน
เมล็ด	-

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด การตอน และปักชำ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร	ยอดอ่อนรับประทานสดกับส้มตำ ขนมน้ำขาวน้ำ หรือใส่ในแกงหน่อไม้
ทางยา	รากแก้ท้องเพื่อ ขับลมในลำไส้

ตะโกนา

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Diospyros rhodocalyx Kurz

วงศ์

EBENACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ตะโกนา เป็นพืช ขึ้นต้นขนาดกลาง สูงประมาณ 15 เมตร เปลือกสีน้ำตาลแดงเป็นสะเก็ดหนาๆ

ใบ ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับกัน รูปไข่กลับ สีเขียวเข้มขอบใบเรียบปลายๆ หรือรูปป้อมๆ กว้าง 2.5-7 ซม. ยาว 3-12 ซม. ใบเล็กขนาดใบช่อ โคนใบสอบเป็นรูปลิ้นป้อมหรือป้าน ปลายใบโค้งมน ป้าน เว้าเข้า หรือหักคอดเป็นดิ่งสั้นๆ ผิวเกลี้ยงท้องใบเมื่อยังอ่อนมีขนอยู่บ้าง

ดอก ดอก ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ต่างต้นกัน ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อเล็กๆ ตามง่ามใบช่อหนึ่งๆ มีประมาณ 3 ดอก ก้านดอกยาว 1-2 มม. มีขนนุ่มดอกเพศเมียออกเดี่ยวๆ ตามง่ามใบ ก้านดอกยาว 2-3 มม. มีขนนุ่ม

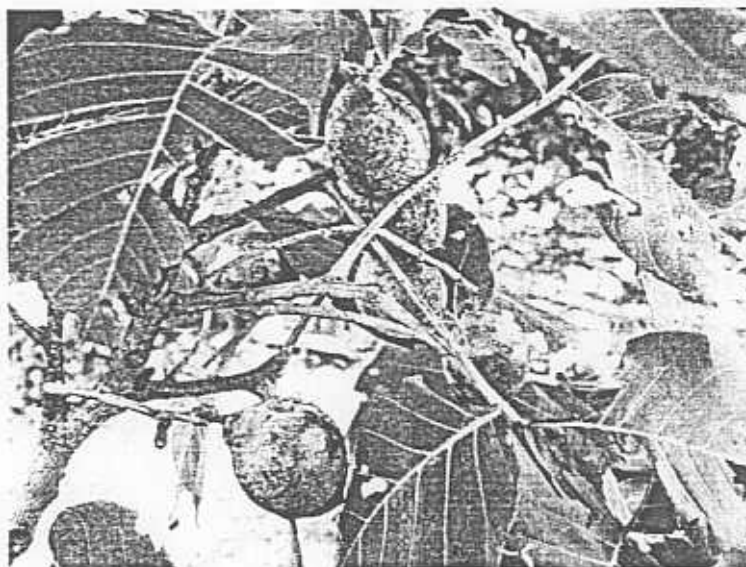
ผล ผล กลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5-2.5 ซม. เมื่อยังอ่อนอยู่มีขนสีน้ำตาลแดงขนเหล่านี้ร่วงง่าย โคนและปลายผลมักนูน ผลของตะโกนามีลักษณะคล้ายกับผลมังคุดหรือลูกพลับรสหวานอมฝาด

การขยายพันธุ์ ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อนทานกับลาบ

ทางยา ผลเอามาตากแดด ต้มเอาน้ำดื่มเป็นยาแก้ท้องร่วง ท้องเสีย แก้อาการบวม ขับพยาธิ แก้กษัย แก้ไข้หนาว เปลือกของผลตะโกนา เอามาเผาแล้วแช่น้ำดื่มขับระดูขาวได้ ขับปัสสาวะได้ ต้มแล้วเกลือแก้ปวดฟัน บำรุงร่างกาย บำรุงธาตุช่วยย่อยแก้โรคกามตามดาด้าน เพิ่มพลังทางเพศ

ตะกร้อ

ชื่อสามัญ	Ceylon oak
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Schleicheraoleosa</i> Oken.
วงศ์	SAPINDACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หมากค้อ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

- ต้น** ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ลำต้นบิดเป็นปุ่มปม เปลือกสีน้ำตาลอมเทา แตกเป็นสะเก็ด
- ใบ** ไม้ผลัดใบ ใบออกเป็นช่อ ใบอ่อนมีสีแดงใบแก่มีสีเขียว ใบกว้าง 8 - 9 เซนติเมตร

ยาว 15 - 16 เซนติเมตร

ดอก ออกดอกเป็นช่อ จะห้อยย้อยลงมา กลีบดอกแยกกันสีขาว กลีบเลี้ยงสีเขียวแยกกัน

ผล ผลกลมสีน้ำตาล เป็นพู ๆ 2 - 3 พู ผิวบาง ผลสุกรับประทานได้

เมล็ด สีเหลืองนวล รูปร่างคล้ายรูปหัวใจ

การขยายพันธุ์ เพาะเมล็ด และการตอนกิ่ง

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลสุกมีรสเปรี้ยวรับประทานได้

ทางยา เปลือก ใช้เป็นยาแก้ท้องร่วง สมานท้อง เมล็ดให้น้ำมัน แก้มร่วง

ตำลึง

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Coccinia grandis Voigt.

วงศ์

CUCURBITACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ตำนิน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้เถาตามข้อมีมือเกาะเพื่อยึดติดกับต้นไม้อื่น

ใบ ใบเป็นรูปหัวใจ มีสีเขียวอ่อน

ดอก ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่คนละต้น สีดอกขาว

ผล ผลคล้ายแตงกวาสีเขียวลายขาว เมื่อแก่จะเป็นสีแดงสด

เมล็ด เมล็ดมีสีน้ำตาล

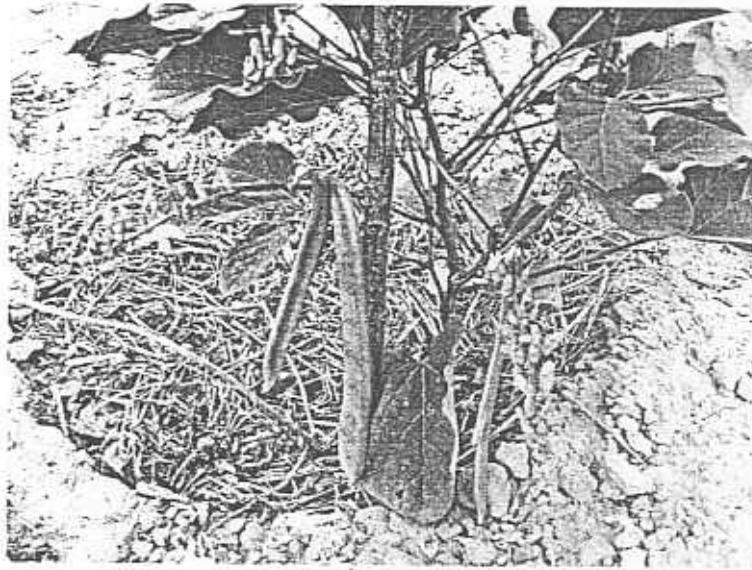
การขยายพันธุ์

การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดลวกและผลอ่อนรับประทานกับน้ำพริก

ทางยา ใบตำทาแก้ผดผื่นคัน

ถั่วพริ้ว

ชื่อสามัญ	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Canavalia ensiformis</i>
วงศ์	LEGUMINOSAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ถั่วพริ้ว

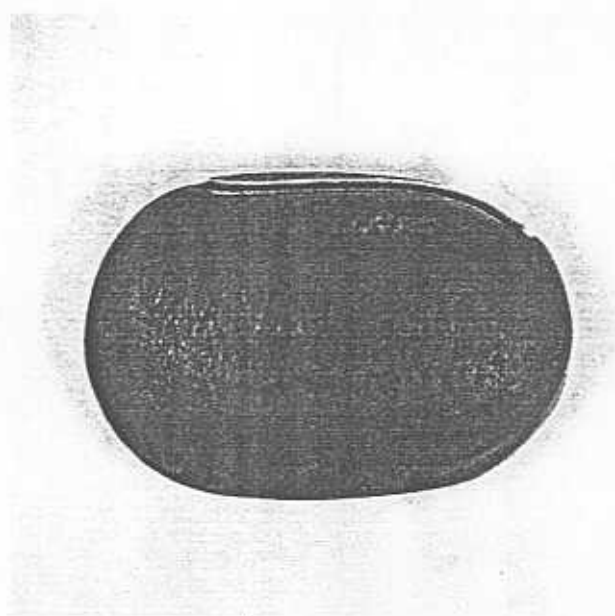
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น	เป็นไม้ล้มลุก เป็นเถา เลื้อยพันตามค้าง
ใบ	ใบเป็นก้าน มี 3 ใบรูปร่างคล้ายไต มีสีเขียว
ดอก	ดอกเป็นรูปคล้ายกระดิ่ง มีสีม่วง
ผล	เป็นฝักแบนยาว
เมล็ด	เมล็ดรียาวมีสีขาว

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร	ฝักลวกรับประทานกับน้ำพริก
ทางยา	-

ถั่วพริ้วเมล็ดแดง

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Canavalia gladiata

วงศ์

LEGUMINOSAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ถั่วพริ้ว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุก เป็นเถาเลื้อยพันตามค้าง

ใบ ใบเป็นก้าน มี 3 ใบรูปร่างคล้ายไต มีสีเขียว

ดอก ดอกเป็นรูปคล้ายสร้อยหมีสีม่วง

ผล เป็นฝักแบนยาว

เมล็ด เมล็ดสีขาวมีสีแดง

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ฝักอ่อนลวกรับประทานกับน้ำพริก หรือนำมาชุบ

ทางยา

-

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

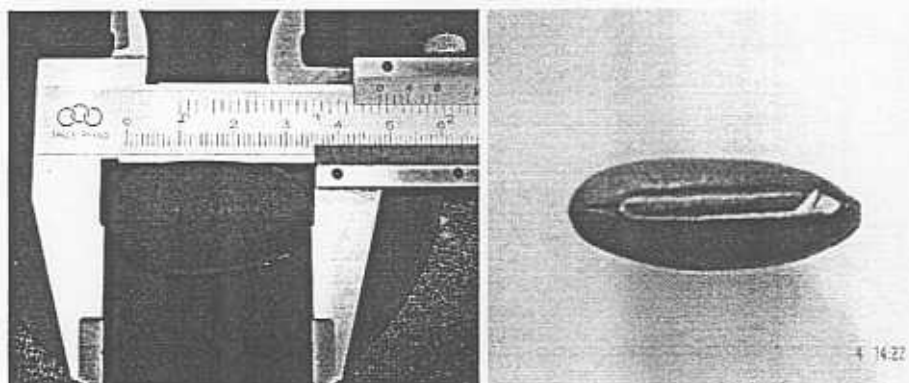
- เปลือก มีเปลือกแข็ง ผิวเรียบ
- สี สีแดง
- รูปร่าง มีขนาดใหญ่ลักษณะเมล็ดรีแบน
- ขนาด 1.9×3.9 เซนติเมตร
- hilum สามารถมองเห็นได้

*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ดันอ่อน (embryonic axis) -
- ส่วนสะสมอาหาร -

*หมายเหตุ

ถั่วพุ่ม

ชื่อสามัญ	Cowpea
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Vigna unguiculata</i>
วงศ์	LEGUMINOSAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ถั่วปี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น

ใบ ใบเป็นก้าน มี 3 ใบรูปร่างคล้ายไต มีสีเขียว

ดอก ดอกเป็นรูปคล้ายกระถินสีม่วง

ผล เป็นฝักแบนยาว

เมล็ด เมล็ดมีลายสีขาวดำ

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ฝักรับประทานกับน้ำพริก ทำตำถั่ว

ทางยา -

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

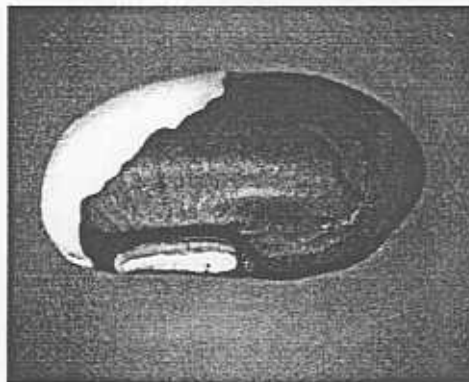
- เปลือก	เปลือกมีหนาแข็ง ผิวเรียบเป็นมัน
- สี	สีดำ ขาว
- รูปร่าง	มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดกลมรี
- ขนาด	0.5×0.9 เซนติเมตร
- hilum	สามารถมองเห็นได้

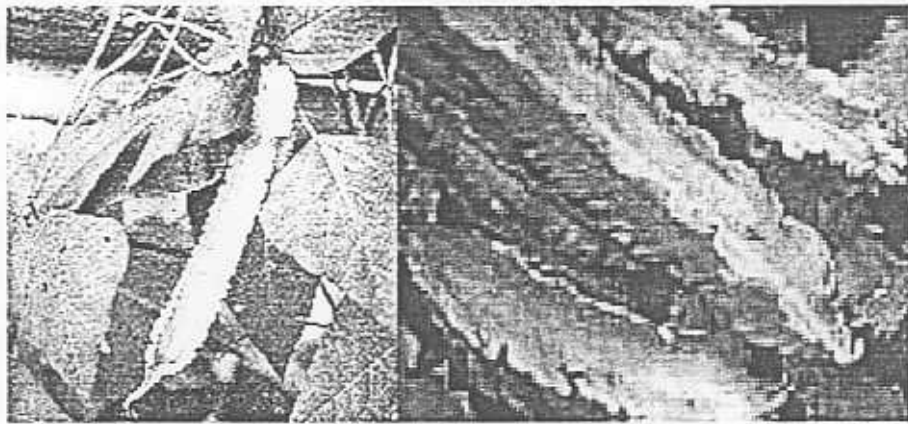
*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ดันอ่อน (embryonic axis)	embryo สามารถมองเห็นได้ชัดเจน embryo จะมีสีขาว
- ส่วนสะสมอาหาร	เมล็ดมีส่วนสะสมอาหารที่เรียกว่า cotyledons มีสีขาว ขนาดใหญ่ผิวเรียบ

*หมายเหตุ

ถั่วพู

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Psophocarpus tetragonolobus DC.

วงศ์

PAPILIONACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น พืชล้มลุกที่มีลำต้นเลื้อยได้

ใบ ใบออกจากลำต้นแบบสลับ เป็นใบย่อย 3 ใบ รูปรางไข่ป้อม ปลายใบและขอบใบ

แหลม

ดอก ดอกออกเป็นดอกย่อยสีขาวอมม่วง

ผล เป็นฝักแบนยาว

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ฝักสดหรือลวกรับประทานกับน้ำพริก ลาบ ก้อย

ทางยา

-

ถั่วมะแฮะ

ชื่อสามัญ

Pigeon pea, Kadios

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cajanus cajan Millsp.

วงศ์

Leguminosae

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้พุ่มขนาดเล็กข้ามปี ได้ 2 - 3 ปี สูง 1 - 5 เมตร รูปทรงผืนแปรตามลักษณะของพันธุ์มีรากแก้วยังลึกในดิน

ใบ ลักษณะใบเป็นใบรวมมีใบย่อย 3 ใบ รูปยาวรีคล้ายหอกปลายแหลมขอบใบเรียบ มีขน ด้านบนสีเขียวเข้ม ส่วนด้านล่างของใบเป็นสีเงิน

ดอก ดอกสีเหลืองหรือสีแดง ออกเป็นช่อขนาดแตกต่างกันตามพันธุ์ยาวตั้งแต่ 3 - 10 เซนติเมตร ขนาดดอกยาว 2.8 - 2.9 เซนติเมตร

ผล เจริญเติบโต ฝักมีลักษณะแบน เมื่อฝักอ่อนมีสีเขียวลายแดงเมื่อแก่จะเป็นสีน้ำตาลดำ ยาว 5.5 - 10 เซนติเมตร กว้าง 0.6 - 0.9 เซนติเมตร

เมล็ด เมล็ดกลมหรือรูปไข่

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ฝักรับประทานกับน้ำพริก ปลาป่น ลาบ

ทางยา -

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

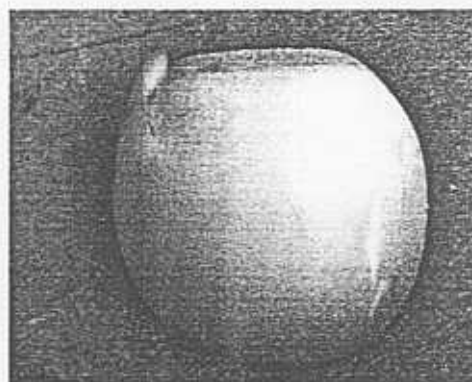
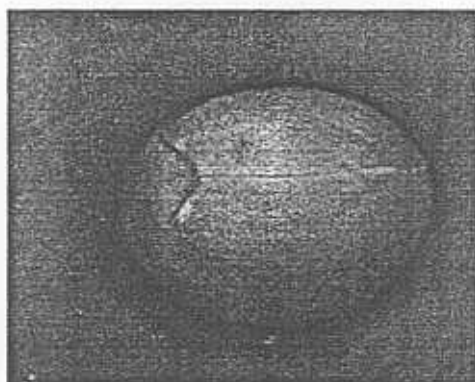
- เปลือก	เปลือกมีบาง ผิวเรียบเป็นมัน
- สี	สีดำ
- รูปร่าง	มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดกลม
- ขนาด	1.1×1.1 เซนติเมตร
- hilum	สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

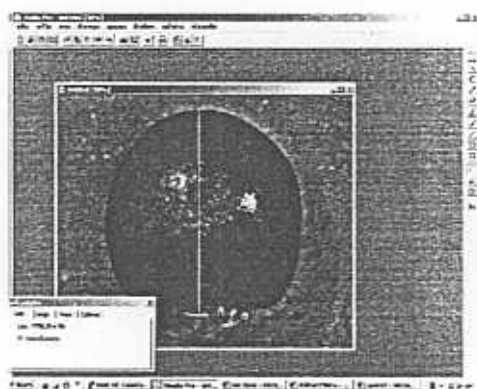
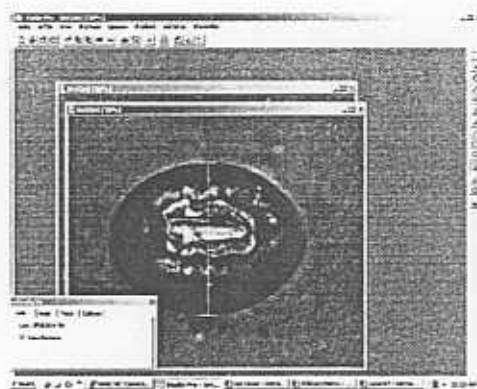
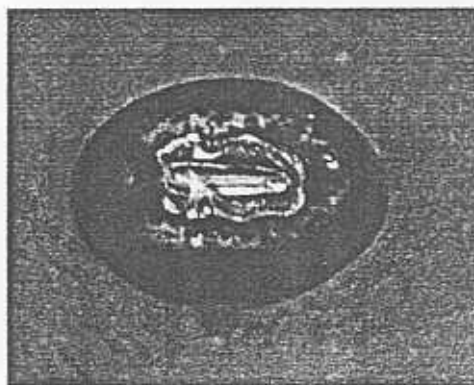
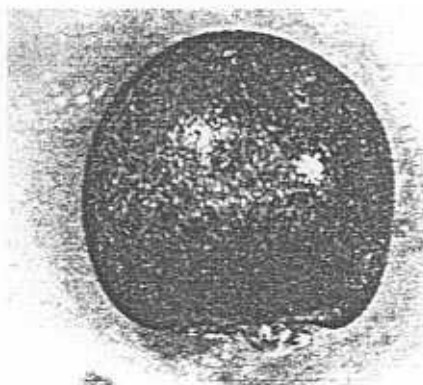
*หมายเหตุ

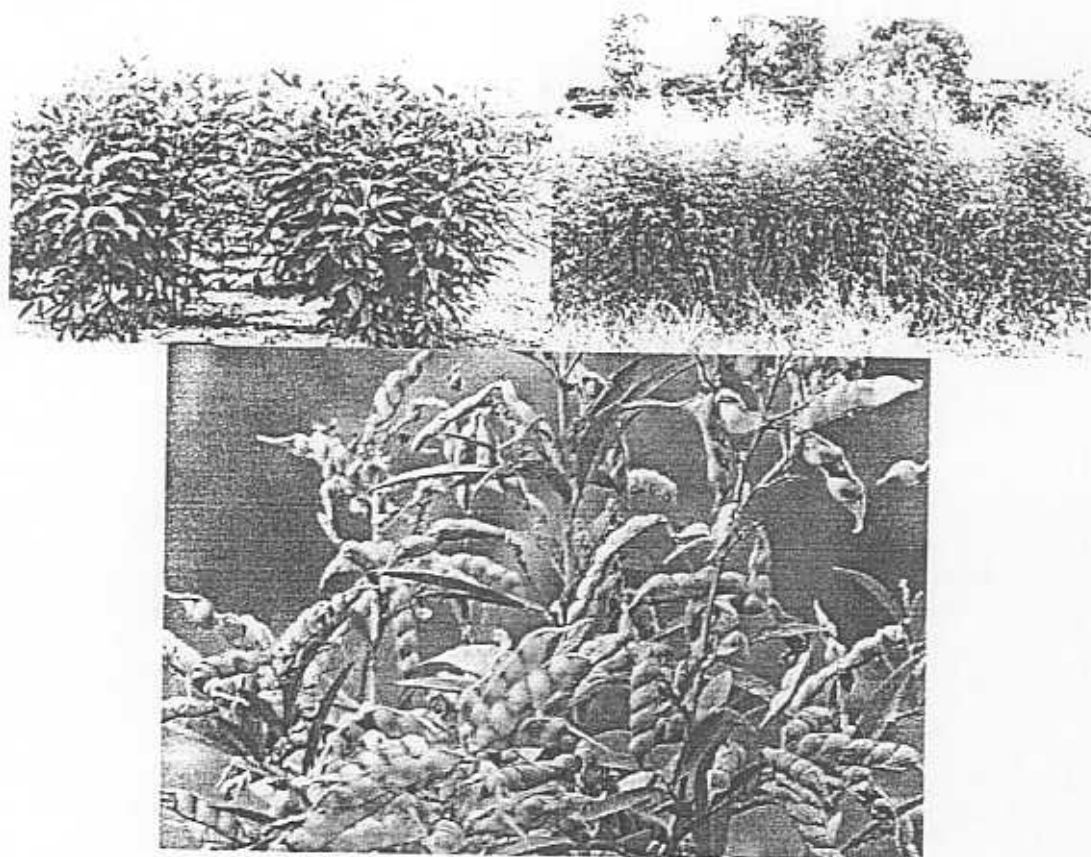
ลักษณะภายในของเมล็ด

- คั่นอ่อน (embryonic axis)	embryo ขนาดใหญ่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน embryo จะมีสีขาว
- ส่วนสะสมอาหาร	เมล็ดมีส่วนสะสมอาหารที่เรียกว่า cotyledons มีสีขาว ขนาดใหญ่ผิวเรียบ ใบเลี้ยงจะเป็นรูปครึ่งวงกลม

*หมายเหตุ

ถั่วแะ

ชื่อสามัญ

Angola Pea, Congo Pea

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cajanus cajan (L.) Millsp.

วงศ์

PAPILIONACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ถั่วแะ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น

ต้นสูงประมาณ 1-2 เมตร

ใบ

ใบรียาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร มีขนเล็กๆ บนใบ

ดอก

ดอกจะคล้ายถั่วแะและจะออกดอกเป็นช่อ

ผล

คล้ายถั่วเหลืองแต่มีขนาดเล็กกว่า มีเมล็ดประมาณ 4-5 เมล็ดต่อฝัก

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร

ฝักรับประทานกับน้ำพริก ปลาป่น ลาบ

ทางยา

-

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

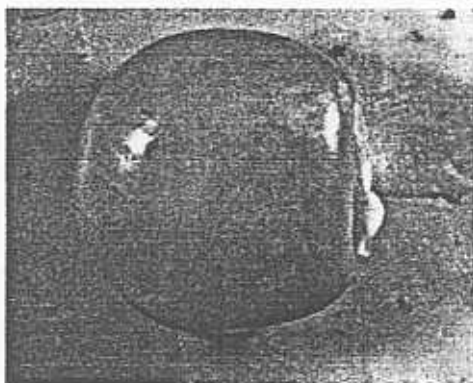
- เปลือก มีเปลือกแข็ง ผิวเรียบเป็นมัน
- สี สีนํ้าตาลแดง
- รูปร่าง มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดกลมแบน
- ขนาด 1.1×1.3 เซนติเมตร
- hilum สามารถมองเห็นได้

*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ตั๊กอ้อน (embryonic axis) -
- ส่วนสะสมอาหาร -

*หมายเหตุ

น้ำเต้า

ชื่อสามัญ	Marrow, bottle gourd
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Lagenaria siceraria</i> Standl.
วงศ์	CUCURBITACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หมากน้ำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้เถาขนาดใหญ่ซึ่งอาจมีความยาวกว่า 10 เมตร ลำต้นเป็นเหลี่ยม มีมือเกาะที่แยกออกเป็น 2 ทาง รากจะเป็นระบบรากต้น

ใบ ใบมีขนาดใหญ่คล้ายรูปหัวใจ ผิวใบขนนุ่มทั้ง 2 ด้าน มีรอยหยักบริเวณใบ 5-9 หยัก ก้านใบยาวประมาณ 20 ซม.

ดอก

ผล ผลมีตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลอ่อนลวกหรือนึ่งรับประทานกับน้ำพริก ผัดกับหมูและไข่ แกงส้ม

ทางยา ใบ แก้วร้อน แก้วร้อนในกระหายน้ำ แก้วเริ่ม

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

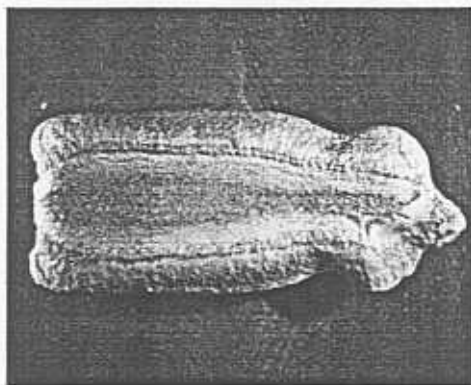
- เปลือก มีเปลือกหนาแต่จะนุ่ม ผิวหยาบ
- สี สีเหลือง
- รูปร่าง มีขนาดใหญ่ลักษณะเมล็ดเป็นทรงกระบอก
- ขนาด 0.8×1.7 เซนติเมตร
- hilum ไม่สามารถมองเห็นได้

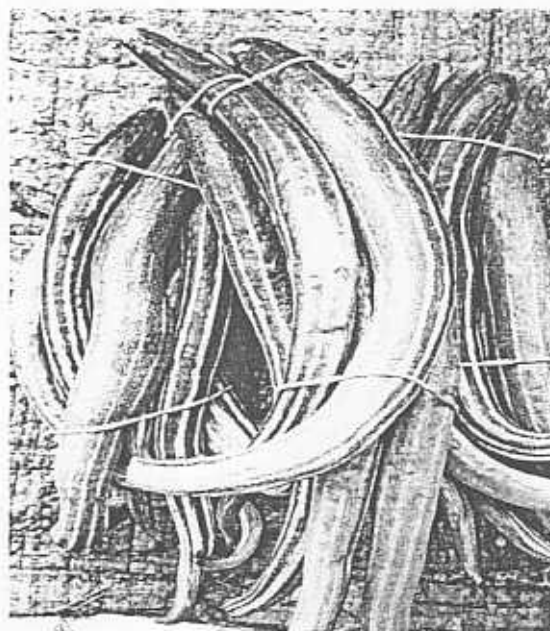
*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ดันอ่อน (embryonic axis) embryo ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน
- ส่วนสะสมอาหาร เมล็ดมีส่วนสะสมอาหารที่เรียกว่า cotyledons มีสีขาว ขนาดใหญ่ผิวเรียบ

*หมายเหตุ

บวบงู

ชื่อสามัญ

Snake gourd

ชื่อวิทยาศาสตร์

Trichosanthes anguina Linn.

วงศ์

CECERBITACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

หมากโจงจั่ว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ล้มลุกเลื้อยพันค้าง ขาวประมาณ 2.5 เมตร มีหนวดสำหรับยึดเกาะ

ใบ ใบเดี่ยวเรียงสลับรูปไข่ ขอบใบหยัก

ดอก ดอกสีเหลืองคล้ายบวบหอม

ผล ผลกลมรียาวปลายแหลม

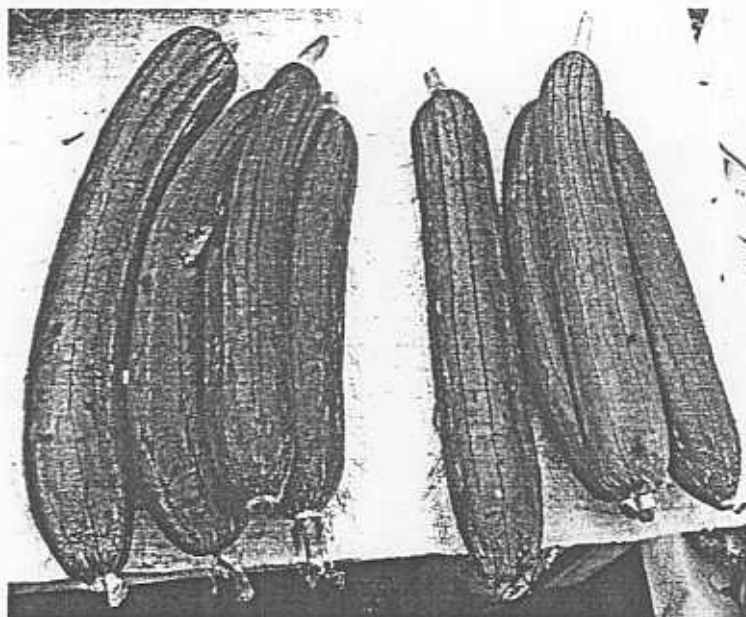
เมล็ด เมล็ดกลมสีดำ

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลอ่อนลวกรับประทานกับน้ำพริก

ทางยา ผลอ่อนเป็นยาบำรุงร่างกาย แก้กระหายน้ำ เป็นยาระบาย ขับพยาธิ

บวบหอม

ชื่อสามัญ	Sponge gourd
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Luffa cylindrica</i> (L.) M.J.Roem.
วงศ์	CUCURBITACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หมากบวบ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ล้มลุกเลื้อยพันค้าง ยาวประมาณ 2.5 เมตร มีหนวดสำหรับยึดเกาะลำต้นเป็นเหลี่ยมสี่เหลี่ยม

ใบ ใบเดี่ยวเรียงสลับรูปไข่แกมรูปไต กว้างและยาวประมาณ 5 – 10 ซม. ขอบใบเว้าลึกเป็นแฉก 3 – 7 แฉก โคนใบรูปหัวใจมีขน

ดอก ดอกเดี่ยวแยกเพศอยู่คนละต้น กลีบดอกสีเหลืองสดเชื่อมติดกันเป็นรูปปากแตรมีใบประดับ

ผล ผลกลมรียาวมีเส้นใยเป็นแนวขาวขนานตามผล มีสีเขียว

เมล็ด เมล็ดแบนสีดำ

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลและยอดอ่อนลวกรับประทานกับน้ำพริก แกงใส่ปลา

ทางยา ผลสดแก้คัน เมล็ดเป็นขาระบาย และแก้ร้อนใน

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

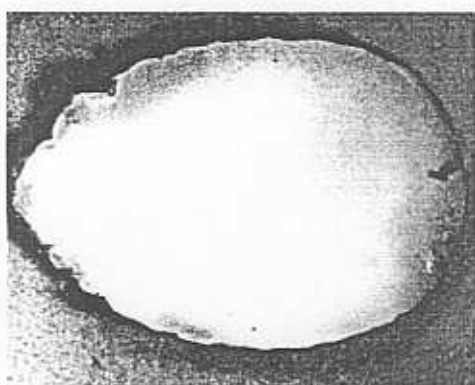
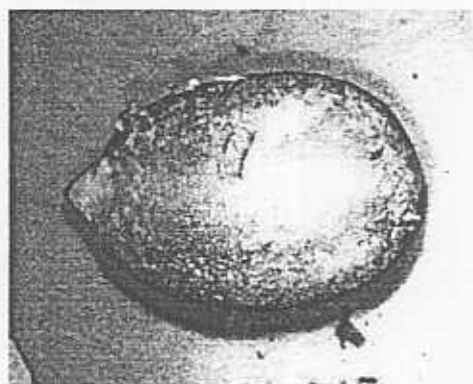
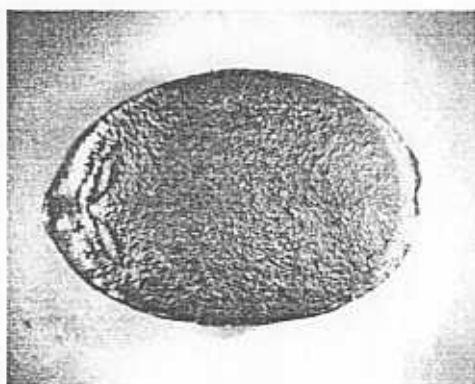
- เปลือก มีเปลือกแข็ง ผิวขรุขระเป็นมัน
- สี สีดำ
- รูปร่าง มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดรีแบน
- ขนาด 1.1×1.7 เซนติเมตร
- hilum ไม่สามารถมองเห็นได้

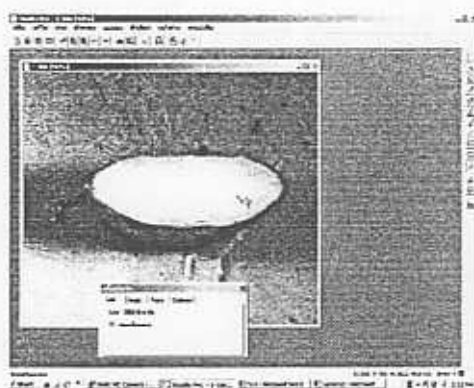
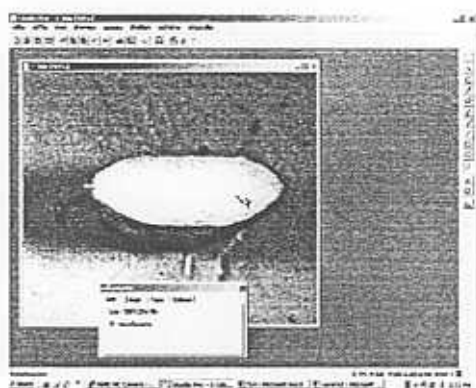
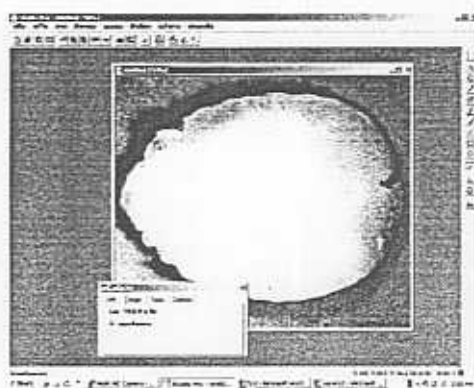
*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ดันอ่อน (embryonic axis) embryo ไม่สามารถมองเห็นได้
- ส่วนสะสมอาหาร เมล็ดมีส่วนสะสมอาหารที่เรียกว่า cotyledons มีสีขาว ขนาดใหญ่ผิวเรียบ

*หมายเหตุ

ใบบัวบก

ชื่อสามัญ

Asiatic Pennywort, Gotu Kola

ชื่อวิทยาศาสตร์

Centella asiatica (L.) Urban.

วงศ์

UMBELLIFERAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักหนอก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น

บัวบกเป็นพืชล้มลุก เลื้อยไปตามพื้นดิน

ใบ

ใบจะแตกออกตามข้อ ใบเป็นใบเดี่ยว รูปร่างเป็นรูปไต หรือรูปกลม มีรอยเว้าลึกที่ฐานใบขอบใบมีรอยหยัก ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนสั้น ๆ

ดอก

ดอกเป็นดอกช่อคล้ายร่มออกจากข้อมี 2-3 ช่อ ช่อละ 3-4 ดอก แต่ละดอกมีกลีบดอก 5 กลีบ สีม่วงอมแดง โดยเรียงสลับกับเกสรตัวผู้

ผล

-

เมล็ด

เมล็ดเป็นแบบ ซิโซคาราป

การขยายพันธุ์ ใช้เมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร

ใบใช้รับประทานสดกับลาบ

ทางยา

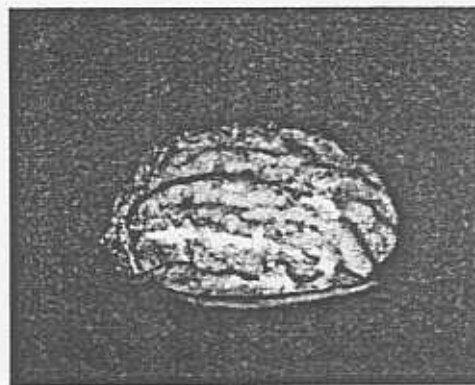
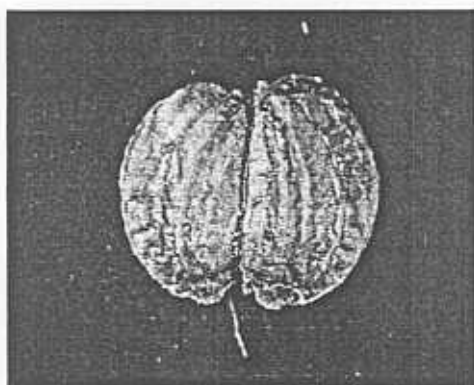
ใบบัวบกจะให้สาร ไกลโคไซด์ (Glycosides) หลายชนิดที่ให้ผลด้านการเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน (Antioxidation) ซึ่งส่งผลให้การลดความเสื่อมของเซลล์ อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายได้

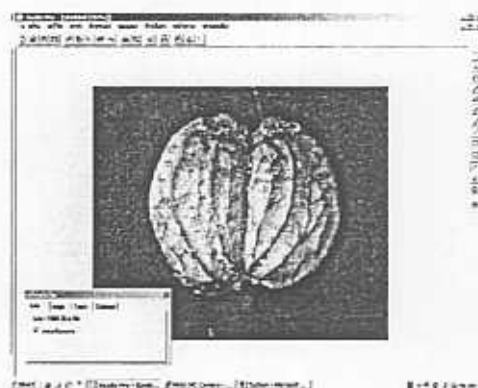
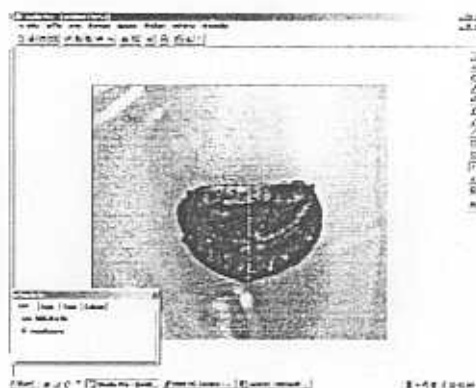
ลักษณะภายนอกของเมล็ด

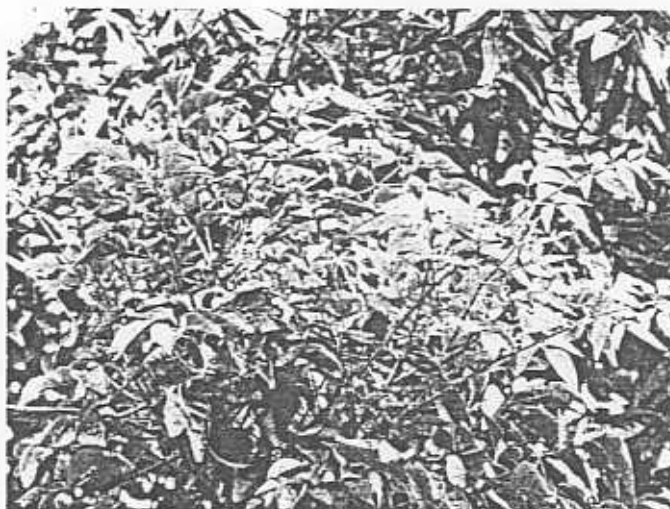
- เปลือก มีเปลือกแข็ง ผิวขรุขระ
- สี สีน้ำตาล
- รูปร่าง มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดกลมแบน หนึ่งผลแบ่งเป็น 2 เมล็ด
- ขนาด 0.5×0.8 เซนติเมตร
- hilum ไม่สามารถมองเห็นได้
- *หมายเหตุ เมล็ดเป็นแบบ ชิโซคารป (schizocarp)

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ตัณออ่อน (embryonic axis) -
- ส่วนสะสมอาหาร -

ปีป

ชื่อสามัญ A Indian Cork Tree, Cork Tree

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Millingtonia hortensis* Linn. f.

วงศ์ BIGNONIACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน กังขอม กาสะลอง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ผลัดใบ สูงถึง 15 ม. เปลือกคันสีเทา มีรอยลึก ๆ ไม่สม่ำเสมอ เปลือกหนามีเนื้อเบา เปลือกชั้นในสีครีมออกน้ำตาลอ่อน ใบ 20-60(100) ซม.

ใบ มักเป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น บางครั้ง 1 ชั้น หรือ 3 ชั้น ใบย่อย 3-5 คู่ เรียงแบบตรงกันข้ามกับอีก 1 ใบที่ปลาย ใบ 2-3 คู่ล่างมักจะแบ่งย่อยต่อไปอีก 1 หรือ 2 คู่ ใบย่อย 2-4(7) ซม. รูปไข่แกมหรือสามเหลี่ยมปลายสอบ ขอบใบมักมีซี่เก็ดปลายด้านล่างสีเขียวอ่อน มีต่อมสีเขียวเข้มกระจายใกล้ฐานใบ และมีแผลขนระหว่างซอกของเส้นใบก้านใบ 0.2-1 ซม.

ดอก ดอกสีขาวบริสุทธิ์มีใบเคลือบเล็กน้อย มีกลิ่นหอม ช่อดอกแตกกิ่งก้านแผ่ออกที่ปลายกิ่งยาว (10)20-40 ซม. หลอดกลีบเลี้ยง 2-4 มม. มี 5 พู ป้านและสันหลอดกลีบดอกเป็นหลอดแกมปลายแยก 5 กลีบแหลมและสั้น กลีบบน 2 กลีบ หลอมติดกันตรงกลาง อีก 3 กลีบ บานแผ่ออก

ผล เป็นฝักแบน ตรง หัวแหลมท้ายแหลม ขนาดกว้างประมาณ 1.5-2.3 ซม. ยาว 25-30 ซม.

เมล็ด เมล็ดแบนสีขาวมีเป็นจำนวนมาก เมล็ดมีปีกบาง ๆ ทำให้สามารถปลิวไปตามลมได้ไกล ๆ ขนาดของเมล็ดรวมทั้งปีกประมาณ 1.3x2.3 ซม.

การขยายพันธุ์ ใช้เมล็ด หรือ แยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อนลวกกินกับลาบ

ทางยา แพทย์แผนโบราณใช้รากผสมเข้ายาบำรุงปอด แก้วัณโรค หอบเหนื่อย และปอด

พิษการ

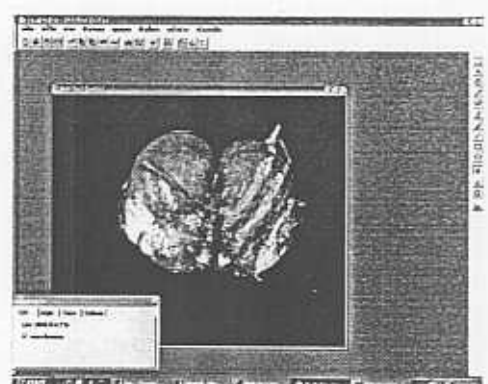
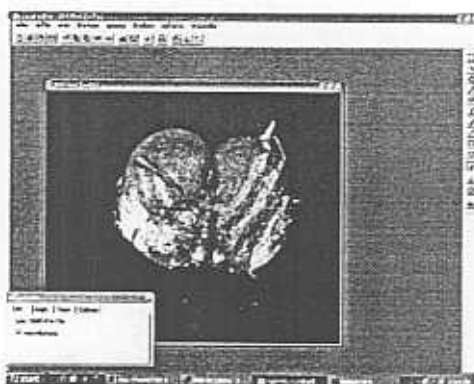
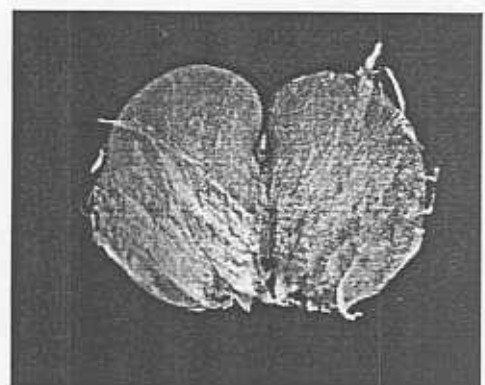
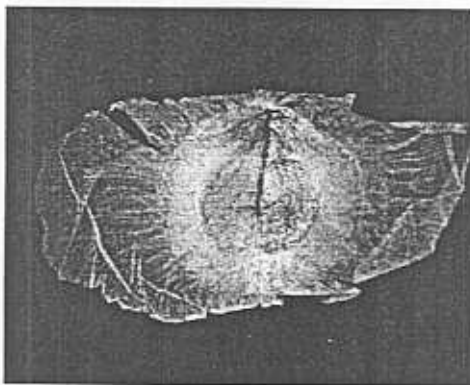
ลักษณะภายนอกของเมล็ด

- เปลือก มีเปลือกเชื่อมบางใส ผิวเรียบ
- สี สีขาวใส
- รูปร่าง มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดกลมแบน คล้ายเมล็ดถั่วติดกัน 2 เมล็ด มีเชื่อมบางใสเป็นปีก
- ขนาด 0.8×1.0 เซนติเมตร
- hilum ไม่สามารถมองเห็นได้
- *หมายเหตุ เชื่อมบางคล้ายปีกจะช่วยให้การแพร่ขยายพันธุ์

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ดันอ่อน (embryonic axis) -
- ส่วนสะสมอาหาร -

*หมายเหตุ

ผักขมใหญ่

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Amaranthus spinosus Linn.

วงศ์

AMARANTHACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักโหมหนาม ผักโขมหนาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้พุ่มเตี้ย ลำต้นสี่เหลี่ยม อวบน้ำ โคนต้นสีน้ำตาลแดง

ใบ ใบเดี่ยวขนาดใหญ่ ปลายใบแหลม ผิวเรียบมีขนเล็กน้อย

ดอก เป็นช่อยาวสีขาว ดอกช่อออกที่ซอกใบ

ผล

เมล็ด ลักษณะกลมสีดำ ขนาดเล็ก

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ลวกรับประทานกับน้ำพริก

ทางยา ดินคัมคิมแก้ตกเลือด

ผักเชียง

ชื่อสามัญ	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	Unknow
วงศ์	LAURACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักเชียง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น	ลำต้นเป็นเถาเลื้อย เป็นเหลี่ยมสีน้ำตาล
ใบ	ใบรูปไข่ใบแกสืเขียว ใบอ่อนสีน้ำตาล
ดอก	ดอกเป็นช่อ
ผล	ผลกลมขนาดเล็กเป็นพวง
เมล็ด	-

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร	ยอดอ่อนมีรสขมนำมาต้มแล้วแล้วแกงคล้ายแกงหน่อไม้
ทางยา	-

ผักโขม

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Amaranthus viridis L. (Amaranthaceae)

วงศ์

AMARANTHACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักโขม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น พืชอายุฤดูเดียวต้นสูง15-50เซนติเมตรและมักแตกเป็นร่องยาวๆ ลำต้นกลมสีม่วงหรือแดงปนเขียว

ใบ ใบรูปไข่เรียงกันแบบสลับและมัก แตกขยอระหว่างก้านใบกับลำต้นใบยาว2.5-7.5เซนติเมตร กว้าง1.2-4เซนติเมตรก้านใบยาว2.5-6เซนติเมตรดอกเล็กสีม่วง ปนเขียวไม่มีก้านติดอยู่เป็นกระจุกรอบ

ดอก ดอก ออกเป็นช่ออยู่ตรงส่วนยอดของต้น ช่อดอกยาว10-20เซนติเมตร ดอกมี 3-4กลีบมีสีเขียว

เมล็ด เมล็ดเล็กสีน้ำตาลเกือบดำเป็นมันใน

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อนลวกกินกับปลาป่น น้ำพริก

ทางยา ราก ถอนพิษ ถอนพิษไข้หัว แก้ก้อนใบ แก้เสมหะ ขับปัสสาวะ ดับอาบแก้คัน

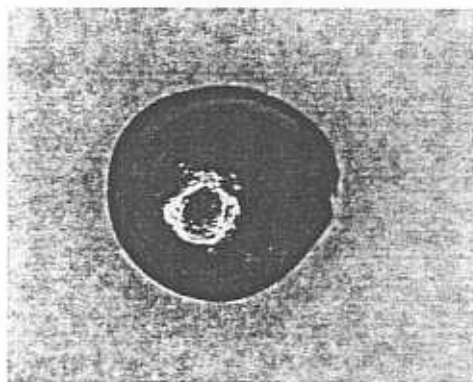
ลักษณะภายนอกของเมล็ด

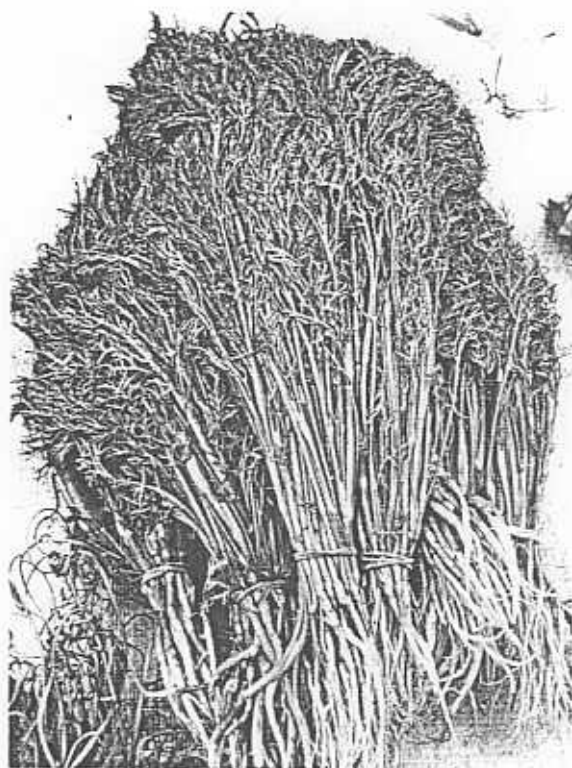
- เปลือก	เปลือกมีผิวเรียบเป็นมัน
- สี	สีดำ
- รูปร่าง	มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดกลม เป็นมัน
- ขนาด	เซนติเมตร
- hilum	ไม่สามารถมองเห็นได้

ลักษณะภายในของเมล็ด

- คั่นอ่อน (embryonic axis)	-
- ส่วนสะสมอาหาร	-

*หมายเหตุ

ผักชีลาว

ชื่อสามัญ

Dill

ชื่อวิทยาศาสตร์

Anethum graveolens Linn.

วงศ์

UMBELLIFERAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักชีลาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นพืชล้มลุกตระกูลเดียวกับผักชี ลำต้นมีสีเขียวเข้มขนาดเล็ก

ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกมีสีเขียวสดออกเรียงสลับกัน

ดอก ดอกมีขนาดเล็กสีเหลืองออกเป็นช่อ ก้านช่อดอกมีลักษณะคล้ายกับซี่ร่ม

ผล ผลแก่เป็นรูปไข่แบนมีสีน้ำตาลอมเหลือง

เมล็ด -

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดและใบอ่อนกินกับลาบ ปลาป่น ขนมน้ำชา และใส่แกงอ่อมแกง

ทางยา ผลแก่แห้งของผักชีลาวบดให้เป็นผง ชงกับน้ำดื่มวันละ 4-5 แก้ว แก่

อาการปวดท้อง

ผักต้ว

ชื่อสามัญ	Pruniflorumgogel
ชื่อวิทยาศาสตร์	Cratoxylummaingayi Dyer
วงศ์	GUTTIFERAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักต้ว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางเมื่อต้นยังเล็กจะมีหนามแต่ไม่แหลม สูงประมาณ 6-25 เมตร เปลือกสีน้ำตาลเข้มเป็นสะเก็ด

ใบ ออกเป็นคู่ ๆ ตรงข้ามกันก้านใบมีขนขาวประมาณ 1 ซม. ลักษณะของ ใบขอบขนานปลายใบและโคนแหลมหรือมนเล็กน้อยเนื้อบาง เส้นใบชัด

ดอก ออกเป็นช่อสั้น ๆ หรือเป็นกระจุก ใน 1 ช่อ มีประมาณ 5-7 ดอกออกตาโคนใบที่ร่วงไปแล้ว ดอกสีชมพู มี 5 กลีบกลีบรองดอกสีขาว มีกลิ่น

ผล เป็นรูปไข่ตรงปลายดอกมีก้านเกสรตัวเมีย 3 แฉก เมื่อผลแก่จัดจะแตก 3 แฉก ขาวประมาณ 2 ซม.

เมล็ด เมล็ดกลมสีดำ

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด การตอน และการทาบกิ่ง

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบอ่อนและดอกใส่ในแกงเห็ด

ทางยา ราก แก้ปัสสาวะขัด

ผักโต๋น

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Tadehagi godefroyanum (O.Rtae)

วงศ์

-

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักโต๋น กระโดนจาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น

ไม้พุ่มสูง 1-2 เมตร แตกกิ่งแขนงโคนต้น

ใบ

ใบประกอบชนิดมีใบย่อย ใบเดี่ยวเรียงสลับรูปไข่

ดอก

ดอกช่อที่ปลายกิ่ง รูปดอกบัว กลีบดอกสีม่วงแดง

ผล

ผลเป็นฝักแบนทอดเป็นข้อ

เมล็ด

-

การขยายพันธุ์

การเพาะเมล็ด

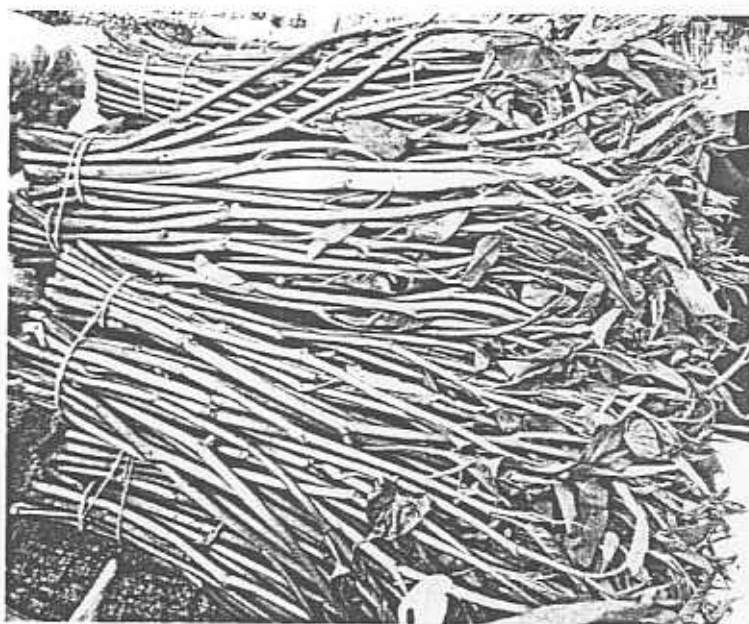
การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร

ใบอ่อนกินกับลาบ

ทางยา

รากคั้นน้ำ แก้ตกเลือด ปวดแหว ใบตากแห้งบดเป็นยารักษาเบาหวาน

ผักบุ้ง

ชื่อสามัญ	Woolly morning - glory, Morning glory, Swamp cabbage
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ipomoea aquatica</i> Forsk. <i>Ipomoea reptans</i> Poir. (Syn.)
วงศ์	CONVOLVULACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักบุ้ง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น	เป็นไม้เลื้อย ทอดยาวไปตามพื้นดินหรือพื้นน้ำ ลำต้นกลวงเป็นข้อ ขาว ๆ
ใบ	ใบเดี่ยวรูปหัวใจแคบเรียว ใบสีเขียวอมแดง
ดอก	ดอกเดี่ยว คล้ายรูปประฆัง สีม่วงอ่อน
ผล	ลักษณะกลมเป็นกลีบ
เมล็ด	มีขนาดใหญ่มี 1 - 6 เมล็ด

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด และปักชำ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร	ขูดกินกับส้มตำ น้ำพริก
ทางยา	ใบและยอดอ่อนต้มน้ำรับประทานเป็นยาระบาย

ผักปุย

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Caesalpinia mimosoides Lam.

วงศ์

FABACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักชะย่า ผักกาดย่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้เลื้อย ลำต้นตั้งตรงมีหนามแหลม ขอดสีแดง

ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก ออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน

ดอก ดอกเป็นช่อขาว สีเหลืองบานในฤดูหนาว

ผล ผลเป็นฝักบวมพอง มีหนามภายในฝัก

เมล็ด รูปร่างแบนสีน้ำตาล

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ขอดรับประทานสดกับซूपหน่อไม้ ใส่ในแกงอ่อมปลาและกบ

ทางยา บำรุงเลือด แก้วิงเวียน

ผักไผ่

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Polygonum odoratum Lour.

วงศ์

POLYGONACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักแพว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดไปตามดินมีรากงอกออกตามส่วนที่สัมผัสดิน

ใบ ใบรูปหอก ขอบใบเรียบ ปลายแหลมฐานใบรูปลิ้น

ดอก เป็นดอกช่อ ดอกย่อยขนาดเล็กมีสีขาว หรือสีชมพู

ผล -

เมล็ด เมล็ดขนาดเล็ก

การขยายพันธุ์ ปักชำ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดและใบกินกับลาบ ก้อย กุ้งเต้น และป่นกุ้ง

ทางยา ช่วยเจริญอาหาร ช่วยขับลมในกระเพาะอาหาร ใบกั้น-ผสมกับแอลกอฮอล์ แก้กกลากเกลื้อน ผื่นคัน

ผักพาย

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Limnocharis flava Buch.

วงศ์

LIMNOCHARITACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักพาย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นวัชพืชน้ำตื้นและรากยึดติดกับผิวน้ำก้นบ่อวบกลมมีกาบห่อหุ้ม

ใบ รูปใบหอกคล้ายใบพายปลายใบป้านโค้ง ใบมีสีเขียว

ดอก เป็นดอกช่อสีขาวมีก้านดอกยาวชูเหนือน้ำ

ผล -

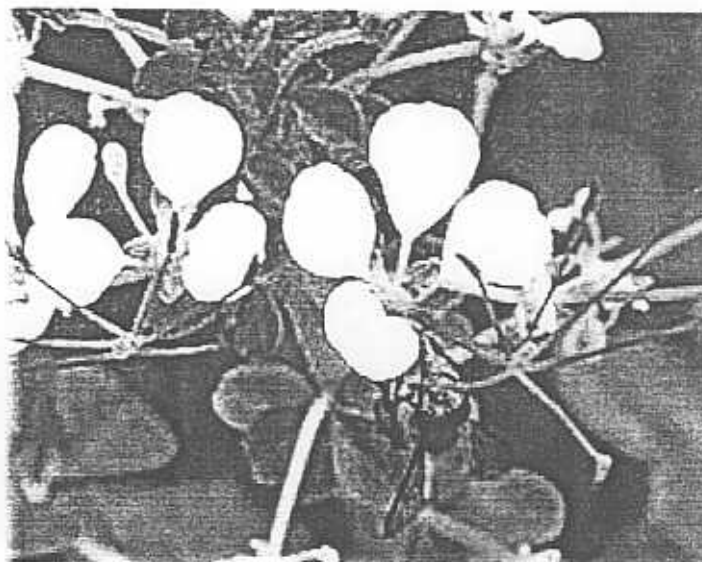
เมล็ด เมล็ดกลมสีน้ำตาล

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ก้านใบ และใบกินกับลาบ ปั่น และส้มตำ

ทางยา -

ผักเสี้ยน

ชื่อสามัญ Wild Spider Flower
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cleome gynandra* Linn.
วงศ์ CLEOMACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุกปีเดียว รากมีรากแก้ว และรากแขนงจำนวนมาก ลำต้นมีขนปกคลุมทั่วไป และมียางเหนียว

ใบ ใบเป็นใบประกอบ มีใบย่อย 3-5 ใบ ใบย่อยมีลักษณะรูปไข่ กลีบ หรือขอบขนาน ปลายแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเป็นคลื่น ใบตรงกลางมีความยาว 2-7.5 เซนติเมตร กว้าง 1-4 เซนติเมตร

ดอก ดอกสีขาวหรือเหลือง กลีบดอกยาว 8-14 มิลลิเมตร

ผล ผลแห้งแตกยาว 5-9 เซนติเมตร ก้านผลยาว 1.5-2.5 เซนติเมตร

เมล็ด เส้นผ่าศูนย์กลางเมล็ด 1.5 มิลลิเมตร

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใช้ส่วนของยอด ใบ ต้น ทำเป็นผักดองกินกับป่นปลา กบ เรียกว่า "ส้มผักเสี้ยน"

ทางยา ใบ มีฤทธิ์ทำให้ผิวหนังแดง นำใบมาบดหรือตำใช้ทาแก้ปวดเมื่อย ตำพอกฝีกันไม่ให้เป็นหนอง น้ำคั้นจากใบเอามาผสมกับน้ำมันจะเป็นยาแก้ปวดหูได้

ผักหนาม

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Lactia spinosa Thw.

วงศ์

ARACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักหนาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุกลำต้นทอดยาวไปตามผิวดิน และชูยอดขึ้นมีหนาม

ใบ ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปไข่หยาบ ขอบใบหยักเว้าลึก

ดอก ดอกช่อ แทงออกมาจากกาบใบ ก้านดอกมีหนาม ลักษณะดอกคล้ายดอกหน้าวัว

ฐานรองดอกสีม่วงแดงเกสรเป็นสีขาว

ผล ผลอ่อนสีเขียว ติดอยู่โคนดอก

เมล็ด -

การขยายพันธุ์ การแยกหน่อ และเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อนลวกกินกับน้ำพริก ปลานึ่ง แกงอ่อม

ทางยา ลำต้นแก้ไอ ขับเสมหะ

ผักหวานบ้าน

ชื่อสามัญ -

ชื่อวิทยาศาสตร์

Saururus androgynus Merr.

วงศ์

EUPHORBIACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักหวานบ้าน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็น ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 0.5 – 2 เมตร

ใบ ใบเรียวยาว ไข่ปลายแหลมขอบเขี้ยว

ดอก ดอกมีขนาดเล็ก มีกลีบขาวกลีบรองแดง

ผล ผลกลมฉ่ำน้ำ ลูกอ่อนสีเขียว ลูกแก่สีขาว

เมล็ด -

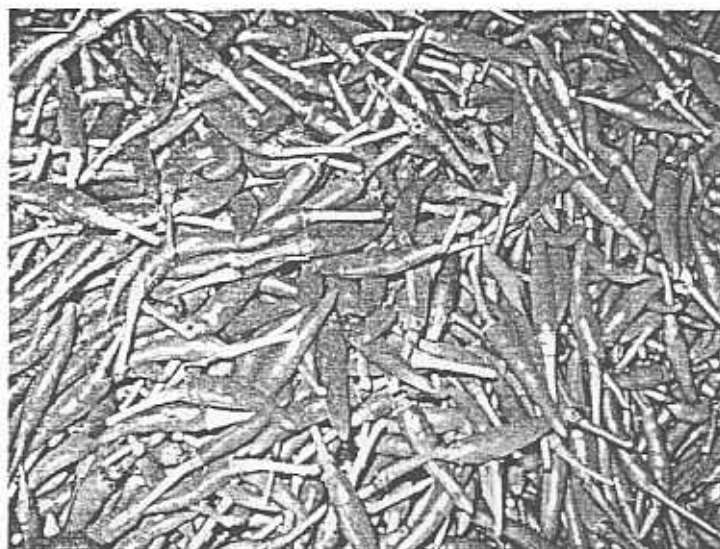
การขยายพันธุ์

การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

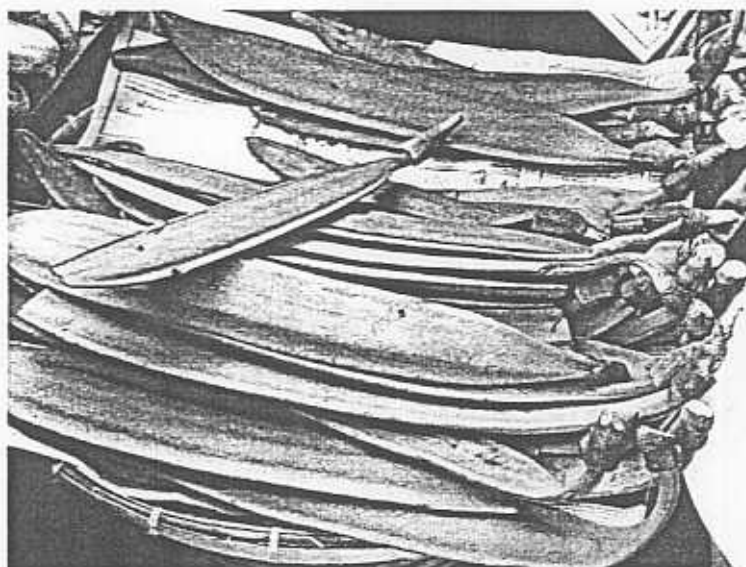
ทางอาหาร ยอดลวกกินกับน้ำพริก แกงใส่ปลาแห้งหรือปลาแห้ง

ทางยา ใบและรากตำพอกฝี

พริก

ชื่อสามัญ	Chilli
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Capsicum frutescens</i> Linn.
วงศ์	SOLANACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หมากพริก
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	
ต้น	ไม้พุ่ม สูงประมาณ 1 เมตร
ใบ	ใบเดี่ยว แบน เรียว
ดอก	ดอกมีทั้งสีขาวและสีม่วง มีกลีบดอกประมาณ 4-7 กลีบ
ผล	ผลเรียวแหลมแต่พันธุ์ ผลดิบมีสีเขียว ผลสุกสีแดงหรือเหลือง
เมล็ด	เมล็ดมีสีเหลืองกลม แบน
การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด	
การใช้ประโยชน์	
ทางอาหาร	ยอดอ่อนแกงอ่อม ผลดิบและสุกปรุงในอาหารต่างๆ
ทางยา	ขับลม ขับเสมหะ ขับเหงื่อ

เพกา

ชื่อสามัญ Indian trumpet flower

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Oroxylum indicum* Vent.

วงศ์ BIGNONIACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน หมากลิ้นฟ้า หมากลิ้นไม้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ยืนต้น เรือนยอดเล็ก กิ่งเปราะหักง่าย

ใบ ใบประกอบขนนก 3 ชั้น ใบย่อยรูปไข่

ดอก ดอกช่อออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว ดอกย่อยขนาดใหญ่ กลีบดอกสีขาวนวล

โคนกลีบเป็นหลอดสีม่วง บานกลางคืนร่วงตอนเช้า

ผล เป็นฝักรูปดาบยาว

เมล็ด เมล็ดแบนสีขาว มีปีกบางโปร่งใส

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ฝักดิบและดอกตาก ย่างกินกับน้ำพริก ตาบ

ทางยา ลำต้น และราก ดมกินแก้บิด

ไพล

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zingiber montanum (Koen.)

วงศ์

ZINGIBERACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ว่านไฟ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดินแทงหน่อ หรือลำต้นเทียมขึ้น

ใบ ใบเรียงสลับ รูปขอบขนานแกมใบหอก

ดอก ดอกแทงช่อจากเหง้า กลีบดอกสีนวล ใบประดับสีม่วง

ผล -

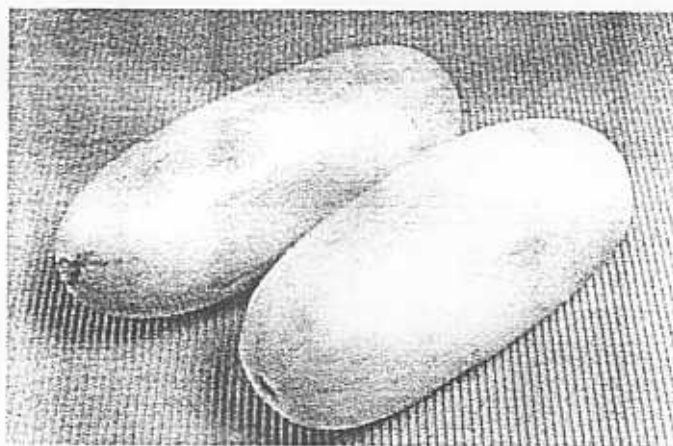
เมล็ด เมล็ดสีดำ ใบประดับ กลมขนาดเล็กอยู่ภายใน เปลือกนอกสีน้ำตาลแกมเหลือง

การขยายพันธุ์ แยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบกินกับส้มตำ ดอกลวกกินกับน้ำพริก

ทางยา เหง้าเป็นยาแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ

ฟัก

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Benincasa hispida Cogn.

วงศ์

CUCURBITACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

หมากฟัก หมากโค่น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้เถาขาว มีขนแข็งหยาบทั้งต้น มีมือเกาะ

ใบ ใบเดี่ยวขอบหยัก มีแฉกรูปสามเหลี่ยม 5-11 แฉก โคนเว้ากว้างๆเหลือง

ดอก ดอกเมือมี 5 กลีบ สี

ผล ผลกลมทรงกระบอก หรือทรงกระบอกหรือทรงกระบอกยาว 20-40 ซม.ผิวสีเขียว

มีขนนุ่มมีนวลขาวเคลือบ เนื้อขาวปนเขียวอ่อนใส

เมล็ด แบนเป็นรูปไข่

การขยายพันธุ์ เพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร แกงใส่ปลา ไก่ และแกงใส่วุ้นเส้น

ทางยา ใบ ตำพอกแก้ฟกช้ำ แก้บาดแผลเล็กน้อย แก้บวม แก้พิษผึ้งต่อย ลูก ขับปัสสาวะ แก้ธาตุพิการ แก้ไอเป็นเลือด น้ำคั้นจากลูกแก้ไอเจ็บ แก้อหิวเป็นพิษ น้ำยางจากผล รับประทาน แก้ผดผื่นทางประสาท แก้เบาหวาน แก้บวม น้ำ แก้โรคไต เปลือกลูก แก้ไข้ใน แก้ปวดเอว เมล็ด ขับพยาธิ ลดไข้ แก้อักเสบ บวม แก้วริดสีดวงทวาร แก้อาการไออักเสบ แก้ทางเดินปัสสาวะ แก้อาการอักเสบ บำรุงผิว ราก คั้นดื่มแก้ไข้ แก้กระหายน้ำ

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

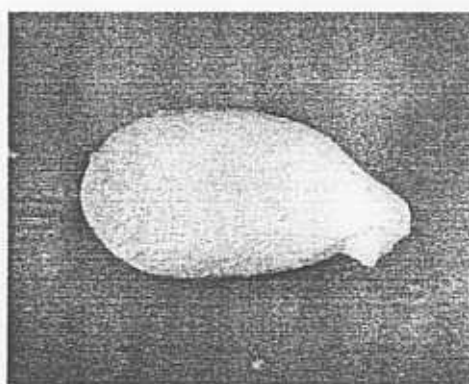
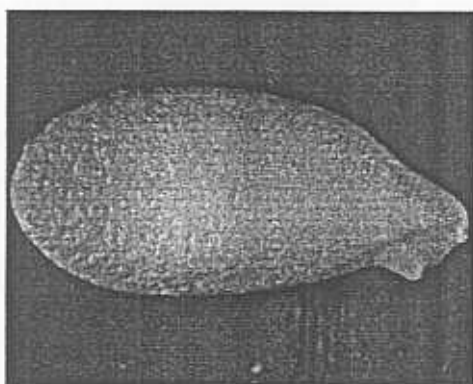
- เปลือก มีเปลือกแข็ง ผิวหยาบ
- สี สีเหลือง
- รูปร่าง มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดรีแบน ลักษณะคล้ายเมล็ดฝักทอง
- ขนาด 1.1×1.3 เซนติเมตร
- hilum สามารถมองเห็นได้

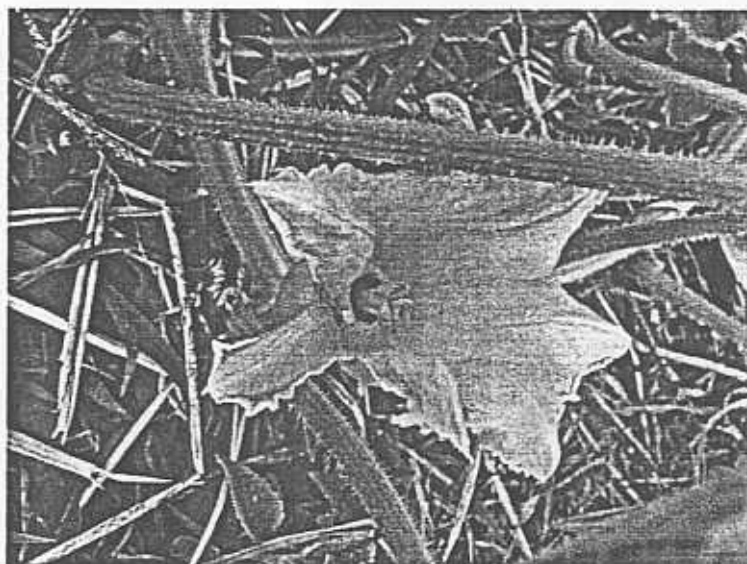
*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ตันอ่อน (embryonic axis) -
- ส่วนสะสมอาหาร -

*หมายเหตุ

ฟักทอง

ชื่อสามัญ	Pumpkin
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne
วงศ์	CUCURBITACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หมากอี หมากฟักเหลือง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นพืชล้มลุก มีเถาขาวเลื้อยปกคลุมดิน ลำต้นมีลักษณะกลมหรือเป็นเหลี่ยมมน ผิวเป็นร่องตามความยาว มีขนอ่อน ๆ มีหนวดสำหรับยึด เกาะยึดบริเวณข้อ

ใบ ใบเป็นใบเดี่ยว มีขนาดใหญ่ ออกเรียงสลับกัน โคนใบเว้าคล้ายรูปหัวใจ ขอบใบหยักเป็นเหลี่ยม 5 เหลี่ยม มีขนทั้ง 2 ด้านของด้าใบ

ดอก ดอกเป็นดอกเดี่ยวสีเหลืองมีขนาดใหญ่ ลักษณะคล้ายระฆังหรือกระดิ่งออกบริเวณง่ามใบ

ผล ผลมีขนาดใหญ่ มีลักษณะเป็นพูเล็ก ๆ โคยรอบเปลือกนอกขรุขระและแข็ง มีสีเขียวและจะเปลี่ยนเป็นสีเขียวย่อมนและ สีเหลืองเข้ม และสีเหลืองตามลำดับ เนื้อภายในมีสีเหลืองอมเขียว สีเหลือง และสีส้ม

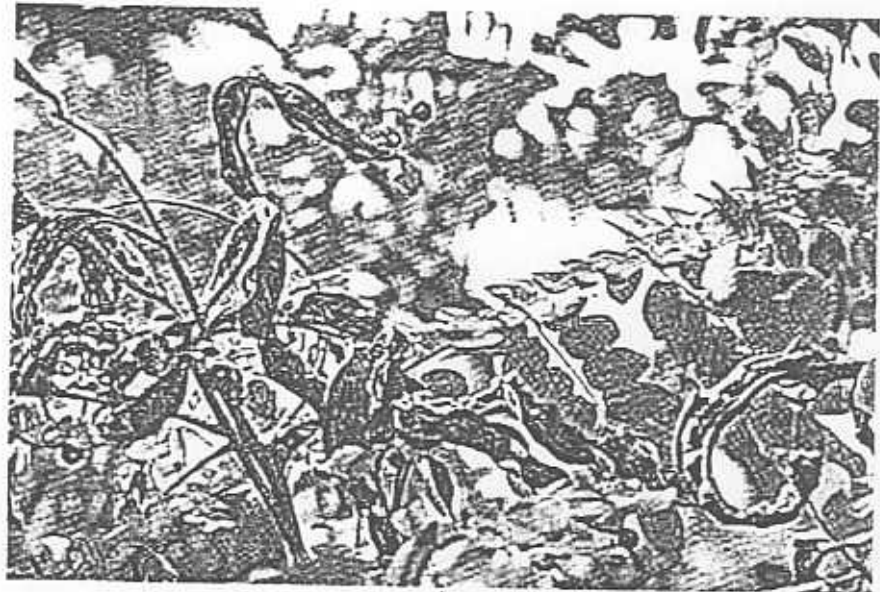
เมล็ด เมล็ดมีจำนวนมากซึ่งอยู่ตรงกลางผลระหว่างเนื้อพู ๆ มีรูปร่างคล้ายไข่แบน มีขอบนูนอยู่โดยรอบ

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ขอดอ่อน ดอก ผลอ่อนลวกกินกับน้ำพริก และแกงอ่อม ผลแก่แกงใส่เนื้อปลา ไก่ และทำแกงอ่อม

ทางยา บำรุงนัยน์ตา รากแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย

มะกอลำต้น

ชื่อสามัญ

Red Sandalwood Tree

ชื่อวิทยาศาสตร์

Adenanthera pavonina Linn.

วงศ์

LEGUMINOSAE - MIMOSOIDEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

หมากกล่ำ หมากอีหล่ำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 10 - 20 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลม เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนเทา หรือน้ำตาลอ่อน

ใบ ประกอบรูปขนนกสองชั้น เรียงสลับ มีก้านแขนง 2 - 6 คู่ ก้านแขนงแต่ละก้านมีใบย่อย 7 - 15 คู่ แผ่นใบย่อยรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง 0.6 - 1.5 เซนติเมตร ยาว 2 - 3.5 เซนติเมตร ปลายใบมน ฐานใบเบี้ยว

ดอก ดอกเล็กสีขาวนวล ถึงเหลืองอ่อน ออกบนช่อยาวเรียงติดกันแน่นคล้ายหางกระรอก

ผล เป็นฝักแบนยาวเมื่อแก่ฝักจะบิดงอคล้ายฝักมะขามเทศ กว้าง 1.2 เซนติเมตร ยาว 12 - 20 เซนติเมตร แตกเมื่อแห้ง

เมล็ด เมล็ดสีแดง รูปไข่ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 - 8 มิลลิเมตร

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อนลวกหรือนึ่งกินกับน้ำพริก

ทางยา ใบต้มรับประทานแก้ปวดข้อ กระตุก แก้ก้องร่วงและบิด เมล็ดคบคเป็นผงดับพิษ รักษาแผลที่เกิดจากหนอง และฝี ใบและ เมล็ดแก้ริดสีดวง

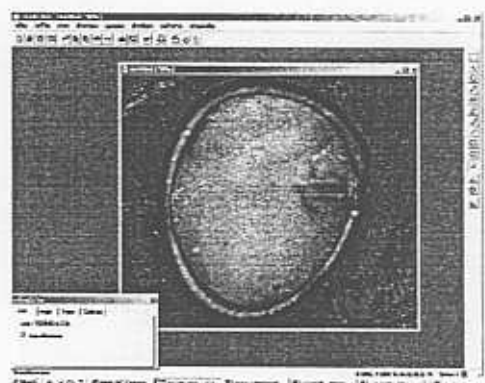
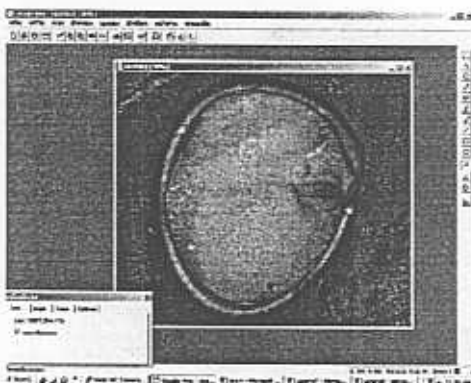
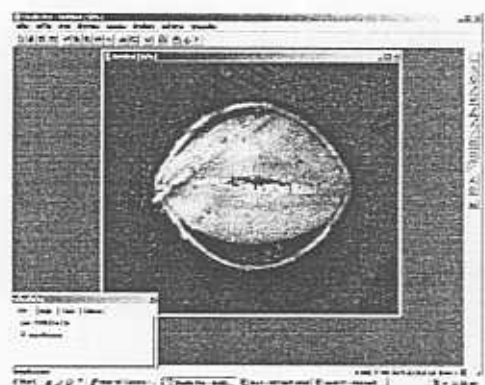
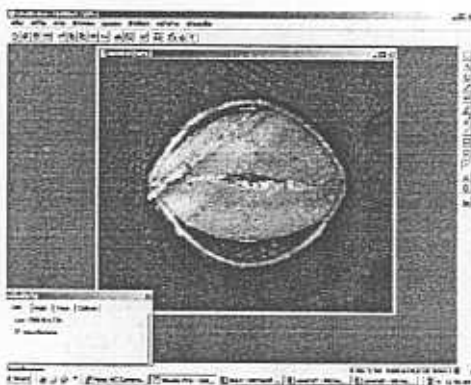
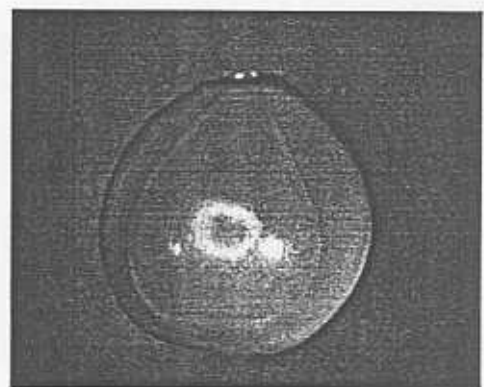
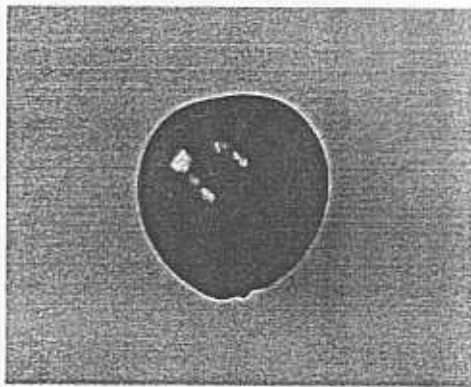
ลักษณะภายนอกของเมล็ด

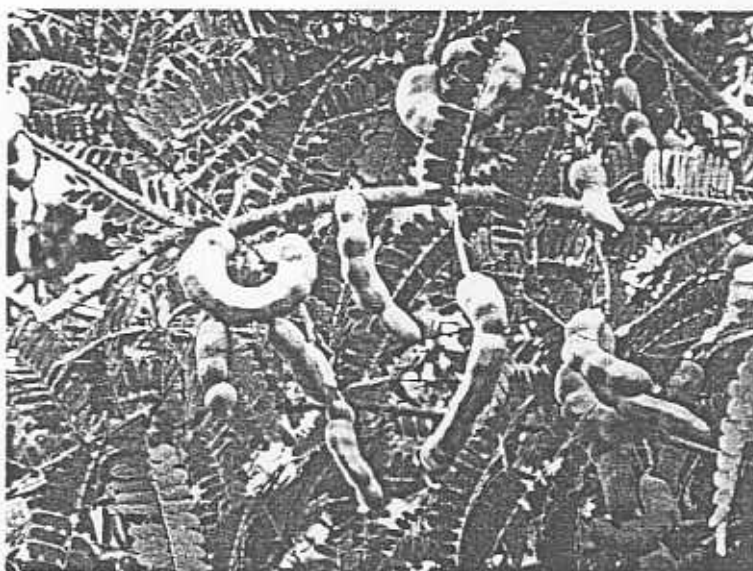
- เปลือก มีเปลือกแข็ง ผิวเรียบเป็นมัน
- สี สีแดง
- รูปร่าง มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดกลมแบน คล้ายรูปหัวใจ
- ขนาด 1.1×1.2 เซนติเมตร
- hilum สามารถมองเห็นได้

*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- คั่นอ่อน (embryonic axis) embryo สามารถมองเห็นได้ชัดเจน embryo จะมีสีเหลือง
- ส่วนสะสมอาหาร เมล็ดมีส่วนสะสมอาหารที่เรียกว่า cotyledons มีสีเหลืองขนาดใหญ่ผิวเรียบ

มะขาม

ชื่อสามัญ	Tamarind
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Tamarindus indica</i> Linn.
วงศ์	CAESALPINIACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่ แตกกิ่งก้านสาขามาก เปลือกต้นขรุขระและหนา สีน้ำตาลอ่อน

ใบ เป็นใบประกอบ ใบเล็กออกตามกิ่งก้านใบเป็นคู่ ใบย่อยเป็นรูปขอบขนาน ปลายใบและโคนใบมน

ดอก ออกเป็นช่อเล็กๆ ตามปลายกิ่ง ช่อหนึ่งมี 10-15 ดอก ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีเหลืองและมีจุดประสีแดงอยู่กลางดอก

ผล เป็นฝักยาว รูปร่างยาวหรือโค้ง ยาว 3-20 ซม. ฝักอ่อนมีเปลือกสีเขียวอมเทา สีน้ำตาลเกรียม เนื้อในติดกับเปลือก เมื่อแก่ฝักเปลี่ยนเป็นเปลือกแข็งกรอบหักง่าย สีน้ำตาล

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบอ่อน ผลอ่อนใส่ในแกงเพิ่มรสเปรี้ยว

ทางยา ขาระบาย แก้อาการท้องผูก ขับเสมหะ

มะเขือขื่น

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Solanum sanitwongsei Craib.

วงศ์

SOLANACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

มะเขือขื่น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น

ไม้พุ่มมีหนามทั่วลำต้น

ใบ

ใบเดี่ยว ขอบใบหยักเป็นคลื่น มีหนามห่างๆทั่วทั้งก้านใบ

ดอก

ดอกเดี่ยว สีม่วงออกที่ปลายยอด เกสรสีเหลือง กลีบเลี้ยงสีเขียว

ผล

เปลือกผลหนา เหนียว

การขยายพันธุ์

การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร

ผลกินเป็นผักสดกับลาบ ปั่นปลา และใส่ในตำก๋วย

ทางยา

รากเข้มน้ำกินแก้ไอ ลดไขมันในเส้นเลือด

มะเขือเทศ

ชื่อสามัญ	Tomato
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Lycopersion esculentum</i> Mill.
วงศ์	SOLANACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น	พืชล้มลุกอายุ 1 ปี เติบโตเร็ว ลำต้นมีขนปกคลุม มีกลิ่นเฉพาะตัว
ใบ	ใบสีเขียว หยักเว้าลึก
ดอก	ดอกสีเหลืองรูปดาว
ผล	ผลฉ่ำน้ำ ผลอาจมีรูปร่างกลมหรือรี สีเหลือง ส้ม หรือแดง
เมล็ด	แบน มีขนยาว

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลสุกอย่างทำเป็นน้ำพริก และใส่ในส้มตำ

ทางยา มะเขือเทศสุก จะช่วยย่อย อาหารคาว ช่วยระบาย และช่วยฟอกเลือด ใช้มะเขือเทศสุกฝานบาง ๆ หรือน้ำคั้นจากผลสดทาหน้า ช่วยทำให้ผิวหน้าดี มีน้ำมีนวลยิ่งขึ้น

มะเขือพวง

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Solanum torvum Sw.

วงศ์

SOLANACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

หมากแข้ง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

- ต้น ไม้พุ่มเล็ก ลำต้นมีหนามสั้นแตกกิ่งก้านสาขามากมาย
- ใบ ใบรูปรี ปลายใบแหลม ริมขอบใบหยัก บนแผ่นใบมีขน
- ดอก ดอกสีขาวเป็นพวง ออกตามง่ามใบ
- ผล ผลกลมเล็กๆ เป็นพวงสีเขียว ขั้วผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่
- เมล็ด เมล็ดขนาดเล็กกลมแบน

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

- ทางอาหาร ผลอ่อนกินเป็นผักสดกับลาบ หรือทำแกงเขียวหวาน
- ทางยา กินแก้เมาทำให้รสเห่าจืดลง ผลสดคั้นกินเป็นยาแก้ไอ

มะเขือม่วง

ชื่อสามัญ	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Solanum melongena</i> Linn.
วงศ์	SOLANACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หมากเขือม่วง หมากเขือห้า
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	
ต้น	ไม้พุ่ม สูงประมาณ 1 -1.5 เมตร เป็นไม้ล้มลุก ลำต้นมีขนนุ่มปกคลุม และมีหนามเล็กน้อย
ใบ	ใบออกสลับกัน รูปร่างค่อนข้างกลม โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลม ริมขอบใบหยัก ท้องใบมีขน
ดอก	ดอกเดี่ยว กลีบดอกมี 5 แฉก โคนเชื่อมกันเป็นรูปกรวย กลีบดอกสีม่วงเป็นดอกสมบูรณ์เพศ
ผล	สีขาว ม่วง เขียว รูปร่างกลมมีขั้วผล ผิวเปลือกบางเรียบเกลี้ยง
เมล็ด	เมล็ดเล็กแบนเรียบ
การขยายพันธุ์	การเพาะเมล็ด
การใช้ประโยชน์	
ทางอาหาร	ผลรับประทานสดกับน้ำพริก
ทางยา	ลำต้น และราก ดมกินแก้บิด

มะดัน

ชื่อสามัญ

Garcinia

ชื่อวิทยาศาสตร์

Garcinia schomburgkiana Pierre.

วงศ์

CLUSIACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

หมากดัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ต้นรอเลื้อย ขนาดกลาง สูง 4 - 10 ม. ลำต้นตรง กิ่งเป็นสี่เหลี่ยม สีออกดำ

ใบ ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกันเป็นคู่ รูปขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ กว้าง 25 ซม. ยาว 9 ซม. ปลายใบมน โคนสอบขอบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง

ดอก ออกตามง่ามใบ มีดอกเพศผู้และดอกสมบูรณ์เพศ ออกเป็นกระจุก ๆ ละ 3 - 6 ดอก

ผล รูปรี หรือขอบขนาน กว้าง 1.5 - 2.5 ซม. ยาว 3 - 5 ซม. ผิวบางเกลี้ยง สีเขียวเป็นมัน ผลแก่จัด เมื่อมีอายุ 4 - 5 เดือน ผลฉ่ำน้ำ มีรสเปรี้ยว ภายในผลมี 3 - 6 เมล็ด ถ้าเมล็ดดิบพุดูหนึ่งจะทำให้ผลเปรี้ยว

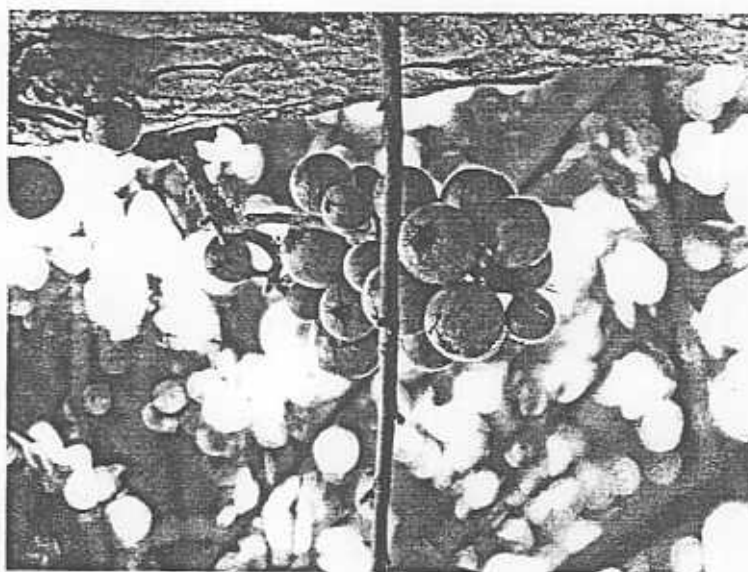
เมล็ด -

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด การตอนกิ่ง

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลกินสดกับน้ำพริก

ทางยา เปลือกต้น แก้ไข้หัดระดู แก้โลหิตระดู

มะเดื่อ

ชื่อสามัญ

Cluster fig

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ficus racemosa Linn.

วงศ์

MORACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

หมากเดื่อ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้น ผลัดใบ สูง 5-20 เมตร กิ่งอ่อน มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมบางๆ ต่อมาจะหลุดร่วง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ถึงรูปใบหอกแกมรูปไข่ ปลายแหลม โคนใบห้ถึงกลม ก้านใบยาว 10.5 เซนติเมตร

ดอก ดอกเล็ก ออกเป็นกระจุก

ผล ผล รูปไข่กลับ เมื่อสุกสีแดงเข้มถึงสีม่วง

เมล็ด -

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลกินสดกับน้ำพริก

ทางยา เปลือกฝนทาแก้คัน

มะตูม

ชื่อสามัญ

Bael fruit tree, Bengal quince

ชื่อวิทยาศาสตร์

Aegle marmelos (L.) Corr.

วงศ์

RUTACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

หมากตูม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ต้น ผลัดใบ สูง 5-10 เมตร แตกกิ่งต่ำ ตามลำต้นมีหนามขาว เปลือกสีเทา เรือนยอดค่อนข้างโปร่ง

ใบ ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ มีใบย่อยรูปไข่ 3 ใบ สองใบล่างออกตรงข้ามกัน ใบปลายมีขนาดใหญ่กว่า กว้าง 3-6 เซนติเมตร ยาว 4-12 เซนติเมตร ปลายใบแหลม

ดอก ดอกเล็ก สีขาวอมเขียวหรือสีเหลืองอ่อน กลิ่นหอม

ผล ผลรูปไข่แข็งมาก เส้นผ่าศูนย์กลาง 8-10 เซนติเมตร ยาว 12-18 เซนติเมตร เนื้อในสีเหลืองมียางเหนียว

เมล็ด รูปรี

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดและใบอ่อนกินเป็นผักสดกับลาบ

ทางยา ใช้ทำเครื่องคั้น ช่วยย่อยอาหาร รักษาโรคเกี่ยวกับกระเพาะ แก้อาการเสียด ผลสุก เป็นยาระบาย

มะเฟือง

ชื่อสามัญ Carambola
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Averrhoa carambola* Linn.
วงศ์ AVERRHOACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางจนถึงเล็ก สูงถึง 10 เมตร แตกกิ่งก้านสาขามาก ลำต้น มีสีน้ำตาลอ่อน เปลือกค่อนข้างขรุขระมีปุ่มเล็ก ๆ ทั่วไป

ใบ เป็นใบรวมออกเรียงกันเป็นคู่คู่ตามแฉก แฉกหนึ่ง ๆ จะมีประมาณ 7-15 คู่ ใบย่อยรูปมนรีปลายใบแหลมริมขอบใบเรียบเกลี้ยง ใบย่อยตรงปลายแฉกมีขนาดใหญ่กว่าใบตรงโคนแฉก

ดอก มีดอกสีชมพูอ่อน ไปจนถึงเกือบแดง

ผล ลักษณะรูปเฟืองมีอยู่ 5 แฉก สีเขียวอ่อนสุกสีเหลืองนํ้า

การขยายพันธุ์ การตอนกิ่ง หรือ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบและยอดลวกกินกับลาบเป็ด

ทางยา ใบต้มคั้นดื่บพิษร้อน แก้ไข้ ถอนพิษไข้หวัดใหญ่ ขับปัสสาวะขัด ห้ามเลือด แก้ปวด ถอนพิษแมลงมุมแก้พิษงู คอกคัมคัมแก้ไข้หนาว ๆ ร้อน ๆ ขับพยาธิ ถอนพิษเฮโรอีน ฝรั่งประทานแก้ไอ แก้ไข้ ระวังความร้อนถอนพิษสำแดง แก้คอแห้ง แก้กระหายน้ำ แก้อาเจียน แก้เลือดออกตามไรฟัน

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

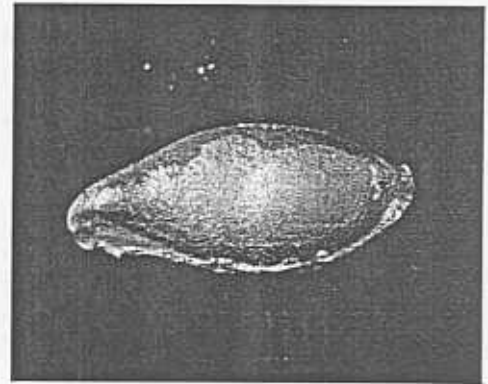
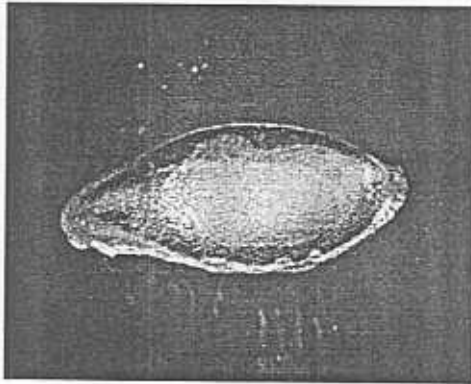
- เปลือก มีเปลือกแข็ง ผิวเรียบเป็นมัน
- สี สีน้ำตาลแดง
- รูปร่าง มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดเรียวยาว หัวท้ายแหลม
- ขนาด 1.1×1.3 เซนติเมตร
- หุ้มไหม ไม่สามารถมองเห็นได้

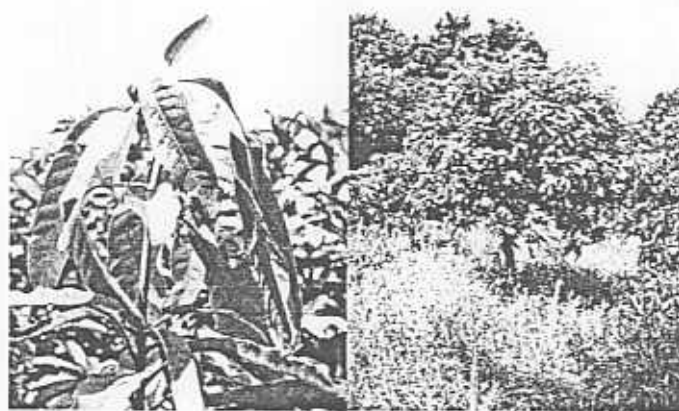
*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- คั่นอ่อน (embryonic axis) -
- ส่วนสะสมอาหาร -

*หมายเหตุ

มะม่วง

ชื่อสามัญ

Mango

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mangifera indica Linn.

วงศ์

ANACARDIACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็น ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูงประมาณ 10-30 เมตร

ใบ ใบเดี่ยวสีเขียว ขอบใบเรียบ ฐานใบมน ปลายใบแหลม

ดอก เป็นช่อ กลีบดอกมี 5 กลีบ เกสรสีแดงเรื่อๆ

ผล ขาวประมาณ 5-20 ซม. กว้าง 4-8 ซม. ลูกดิบสีเขียว เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลือง

หรือเหลืองส้ม

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดและใบอ่อนกินสดกับลาบ และป่นปลา หรือชุบใส่ส่วนผสมกับป่นปลา

ทางยา ผลสดแก่ รับประทานแก้คลื่นไส้อาเจียน วิงเวียน ระบายน้ำ ใบสด 15-30 กรัม ต้มเอาน้ำดื่ม แก้ไข้ส่าไข้ร้อนเรื้อรัง ท้องอืดแน่น เอาน้ำต้มล้างบาดแผลภายนอกได้ เปลือกต้นต้มเอาน้ำดื่ม แก้ไข้ตัวร้อน เปลือกผลดิบคั่วรับประทานร่วมกับน้ำตาล แก้อาการปวดเมื่อยเมื่อกี้ประจำเดือน แก้ปวดประจำเดือน

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

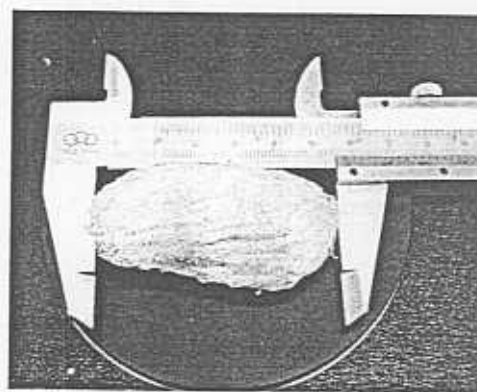
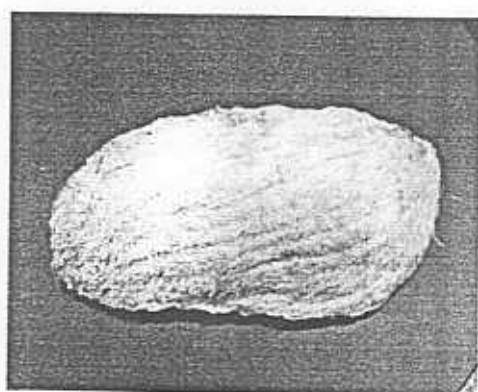
- เปลือก มีเปลือกหนาแข็ง ผิวมีขน
- สี สีขาว
- รูปร่าง มีขนาดใหญ่ลักษณะเมล็ดรีแบน มีขนยาวคลุมทั้งเมล็ด
- ขนาด 3.2×5.8 เซนติเมตร
- hilum ไม่สามารถมองเห็นได้

*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- คั่นอ่อน (embryonic axis) -
- ส่วนสะสมอาหาร -

*หมายเหตุ

มะม่วงหิมพานต์

ชื่อสามัญ

Cashew Nut

ชื่อวิทยาศาสตร์

Anacardium occidentale Linn.

วงศ์

ANACARDIACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

มะม่วงหิมพานต์

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูงประมาณ 10 เมตร ทรงพุ่มกิ่งก้านแผ่ออกด้านข้าง

ใบ ใบเดี่ยวออกเรียงสลับกัน ลักษณะใบรูปไข่ปลายใบมน โคนใบแหลม ขนาดใบกว้างประมาณ 2.5-4 นิ้ว ยาวประมาณ 3-8 นิ้ว เนื้อใบหนามีกลิ่นหอม

ดอก เป็นช่อรูปประพวงเหมือนชมพู่

ผล ลักษณะคล้ายผลชมพู่ ฉ่ำน้ำขนาดผลยาวประมาณ 2.5-3 นิ้ว เนื้อผลนุ่มมีกลิ่นหอม ผลอ่อนสีเหลืองอมชมพู ผลแก่หรือผลสุกจะมีแดงสด

เมล็ด รูปไต อยู่ปลายสุดของผลเปลือกนอกแข็งยาวประมาณ 1-1.5 นิ้ว สีน้ำตาลอมเทา

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อนกินสดกับน้ำพริก ตาบ ก้อย

ทางยา เมล็ดรับประทานแก้กลากเกลื้อน โรคผิวหนัง แก้ผิวหนังอักเสบในโรคเรื้อน ทำลายเนื้องอก ใบแก้ท้องอืดแน่นเพื่อ ดอก รสหอมร้อน ขับเสมหะ ขับลมเปลือกลูก รสปร่าหอม ขับเสมหะ แก้ไข้เลื่อน คัมอาบแก้คัน ผิวเปลือก รสปร่าหอม ประโยชน์แก้ลมวิงเวียน หน้ามืดตาลาย เมล็ดแก้ปวดท้อง รากแก้หวัด แก้ไอ แก้ปวดท้อง ปวดกระเพาะอาหาร เนื้อลูก รสเปรี้ยวสุขุม แก้เสมหะ บำรุงโลหิต

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

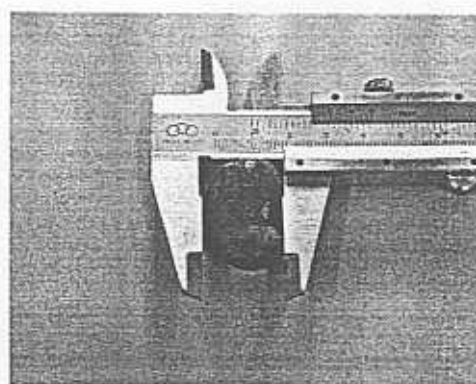
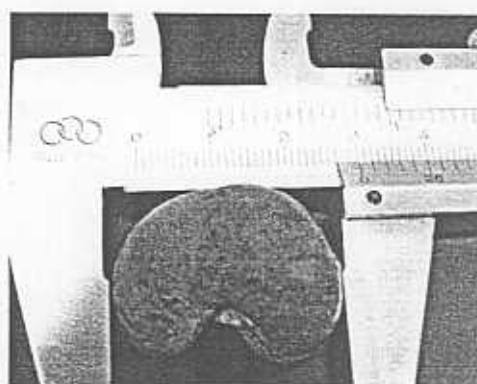
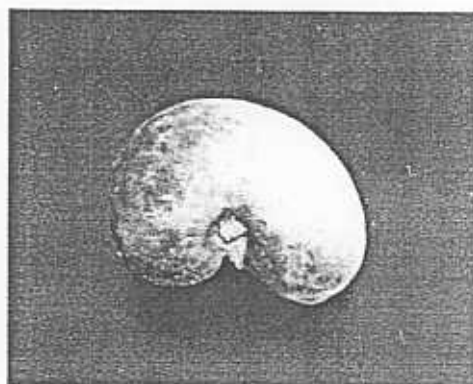
- เปลือก มีเปลือกหนาแข็ง ผิวหยาบ
- สี สีน้ำตาล
- รูปร่าง มีขนาดใหญ่ลักษณะเมล็ดคล้ายเมล็ดถั่ว
- ขนาด 1.7×3.0 เซนติเมตร
- hilum ไม่สามารถมองเห็นได้

*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- คั่นอ่อน (embryonic axis) -
- ส่วนสะสมอาหาร -

*หมายเหตุ

มะระขี้นก

ชื่อสามัญ

Balsam apple, Balsam pear, Bitter cucumber, Biter gourd, Carilla fruit

ชื่อวิทยาศาสตร์

Momordica charantia Linn.

วงศ์

CUCURBITACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักไล่

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้เลื้อย มีมือเกาะ ลำต้นเป็นเหลี่ยม

ใบ ใบเดี่ยวออกสลับ สีเขียวทั้งใบ ขอบใบหยัก ปลายใบแหลม แผ่นใบเป็นคลื่น

ดอก ดอกเดี่ยวสีเหลืองอ่อน เกสรสีเหลืองแกมส้ม กลีบดอกบาง มี 5 กลีบ

ผล ผลเดี่ยวรูปกระสวย ผิวขรุขระ มีปุ่มยื่นออกมาทั้งผล เมื่อสุกสีเหลือง

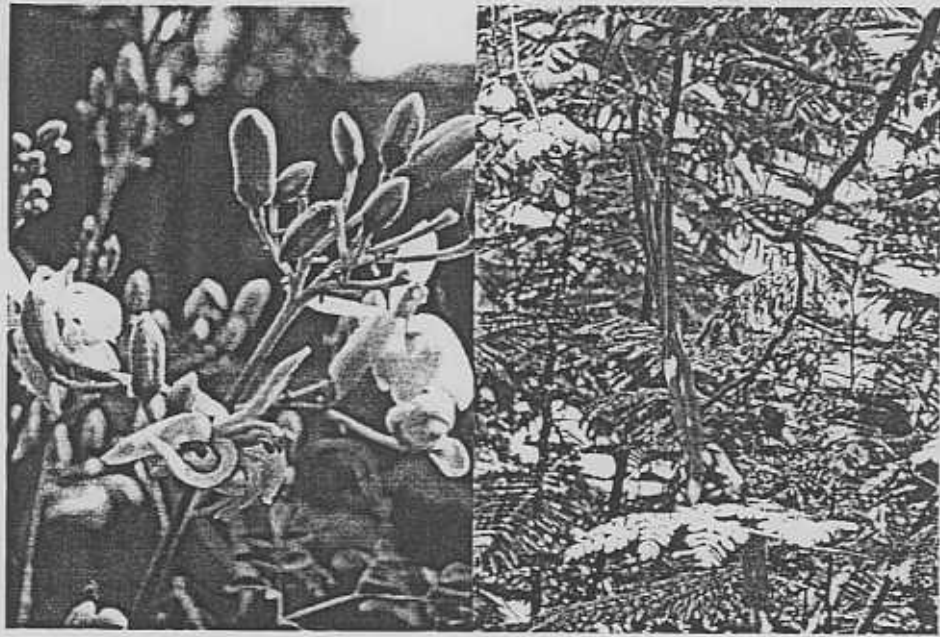
เมล็ด เมล็ดสุกมีเมือกสีแดงสด รูปร่างแบน สีฟางขาว

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ขอดอ่อน ผลอ่อนลวกกินกับน้ำพริก ขอดใส่ในแกงเห็ดปลวก หรือแกง
อ่อม

ทางยา แก้เบาหวาน ลดน้ำตาลในเลือด ผลดิบกินแก้โรคตับอักเสบ

มะรุม

ชื่อสามัญ	Horse Radish Tree
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Moringa oleifera</i> Lamk.
วงศ์	MORINGACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หมากอีสุ่ม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

- ต้น** เป็นไม้ยืนต้นสูง3-6เมตรหรือใหญ่กว่า เปลือกสีเทา
- ใบ** ใบสลับแบบขนนก2หรือ3ชั้นยาว20-60เซนติเมตรใบชั้นหนึ่งมีใบย่อย8-10คู่ ใบแบบรูปไข่รูปไข่หักกลับรูปถั่วขนานใต้ใบสีเขียวอ่อนใบอ่อนมีขนสีเทาขนาดใบยาว1-3เซนติเมตร
- ดอก** ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงออกตามซอกใบ กลีบดอก5 กลีบ สีขาวหรือขาวอมเหลืองแก้มสีแดง

ผล ผลยาวเป็นฝัก 3 เหลี่ยม

เมล็ด เมล็ดมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 เซนติเมตร มี 3 ปีก

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดอ่อน ใบอ่อน ช่อดอกอ่อนนำไปลวกให้สุกหรือต้มให้สุกรับประทานเป็นผักร่วมกับป่นแจ่ว ลาบ ก้อย หรือนำไปปรุงเป็นแกงอ่อม ส่วนฝักอ่อนหรือฝักที่ยังไม่แก่เต็มที่นำมาปอกเปลือก หั่นเป็นท่อนและนำไปปรุงเป็นแกงส้ม หรือแกงลาวได้

ทางยา ดอกเป็นยาบำรุง ขับปัสสาวะ ฝักแก้ไข้

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

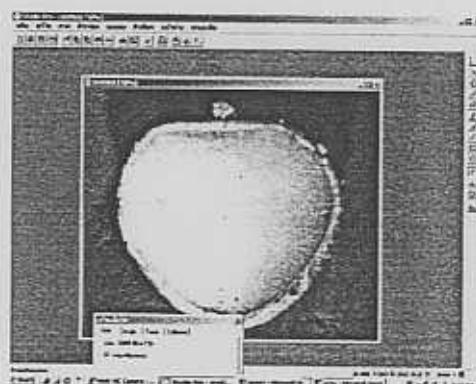
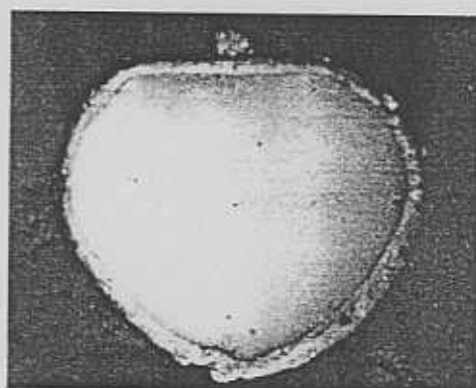
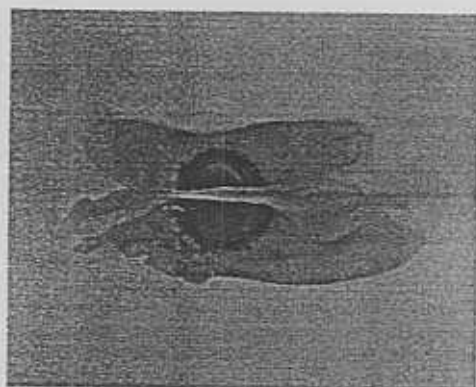
- เปลือก มีเปลือกแข็ง มีเยื่อบางบนเปลือก
- สี สีน้ำตาล
- รูปร่าง มีขนาดใหญ่ลักษณะเมล็ดกลม เปลือกจะมีเยื่อบางเป็นปีกเป็น 3 มุมของเมล็ด
- ขนาด 1.1×1.3 เซนติเมตร
- hilum ไม่สามารถมองเห็นได้

*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ดันอ่อน (embryonic axis) embryo ไม่สามารถมองเห็นได้
- ส่วนสะสมอาหาร เมล็ดมีส่วนสะสมอาหารที่เรียกว่า cotyledons มีสีขาว ขนาดใหญ่ผิวเรียบ

*หมายเหตุ

แมงลัก

ชื่อสามัญ

Hoary basil

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ocimum basilicum L. forma citratum Back

วงศ์

LABIATAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักอีคู่

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้พุ่มเตี้ย ลำต้นสีเขียวเป็นเหลี่ยมมีขน

ใบ ใบสีเขียวอ่อนรูปไข่ ปลายใบแหลม

ดอก เป็นดอกช่อ ดอกมีสีขาว

ผล -

เมล็ด เมล็ดเล็กสีน้ำตาล

การขยายพันธุ์

การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบกินเป็นผักสด และใช้ดับกลิ่นคาวในอาหาร

ทางยา ใบลดอาการอักเสบ และรักษาแผล เมล็ดช่วยระบาย

ลักษณะภายนอกของเมล็ด

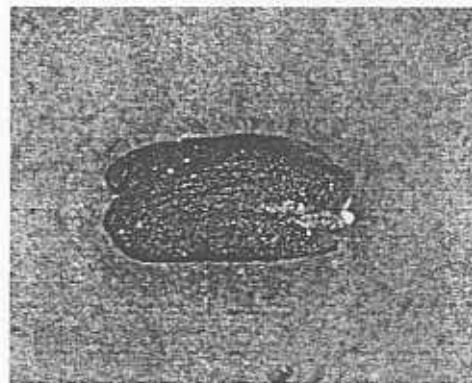
- เปลือก	มีเปลือกแข็ง
- สี	สีดำ
- รูปร่าง	มีขนาดเล็กลักษณะเมล็ดเป็นทรงกระบอก
- ขนาด	0.2×0.3 เซนติเมตร
- hilum	ไม่สามารถมองเห็นได้

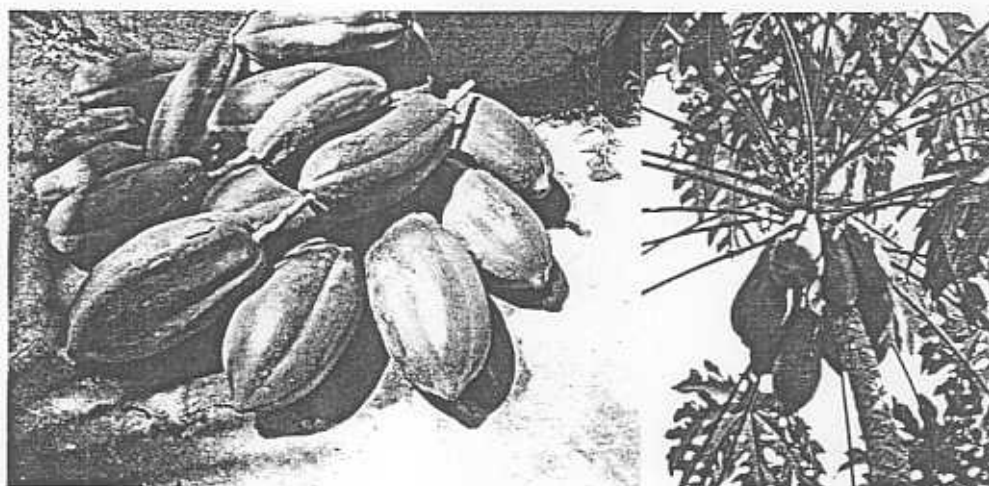
*หมายเหตุ

ลักษณะภายในของเมล็ด

- ดันอ่อน (embryonic axis)	-
- ส่วนสะสมอาหาร	-

*หมายเหตุ

มะละกอ

ชื่อสามัญ	Papaya
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Carica papaya</i> Linn.
วงศ์	CARICACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หมากหุ้ง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้พุ่มขึ้นต้นเนื้ออ่อน ลำต้นสูงประมาณ 5-7 เมตร ลำต้นตั้งตรงแตกใบเป็นกลุ่มบริเวณปลายยอด อาจพบแขนงย่อยบ้าง 1-2 กิ่ง ทุกส่วนของมะละกอจะมียางสีขาว

ใบ ใบห้อยลึกเข้าหากกลางใบ 7-11 หยัก สีเขียว ก้านใบกลวงและค่อนข้างขาว

ดอก ดอกตัวผู้และตัวเมียอยู่คนละต้น มีสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน

ผล ผลมีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันตามแต่ละพันธุ์ โดยทั่วไปจะรูปร่างกลมป้อมจนถึงรียาว เมื่อดิบสีเขียว พอสุกจะมีเนื้อสีเหลือง สีส้ม หรือสีแดง

เมล็ด สีดำ หรือน้ำตาล

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบอ่อนกินกับตำเมี่ยง ผลใช้ทำส้มตำ แกงส้ม แกงใต้ไก่

ทางยา ต้นมะละกอใช้ขับประจำเดือน ลดไข้ ดอก ขับปัสสาวะ รากใช้แก้กลากเกลื้อน ขางช่วยกัดแผล รักษาตาปลาและหูด ฆ่าพยาธิ

มะแว้ง

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Solanum incanum Linn.

วงศ์

SOLANACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

หมากแข้งขม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ลักษณะทรงต้นเป็นไม้พุ่มกิ่งเลื้อยหรือทอดต้น มีหนามสีขาวใสแหลมคม กระจายทั่วทั้งต้นและก้านใบ

ใบ ใบ สีเขียวเข้ม ผิวเรียบ เป็นมันวาว สะท้อนแสง ขอบใบเว้า

ดอก เกิดเป็นช่อ กลีบดอกสีม่วงสด อับเรณูเป็นสีเหลืองสด

ผล ผลกลม เมื่อยังดิบสีเขียวอ่อน มีลายผลสีเขียวตามยาวไปหาขั้วผล เมื่อสุกผลจะเปลี่ยนเป็นสีแดง

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร กินผลอ่อนและสุกกับป่นปลา ลาบ

ทางยา ใช้ผลสดแก้ไอ ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ แก้ไข้ และเป็นยาขมเจริญอาหารด้วย

โมกเครือ

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Aganosma marginata (Roxb.) G.Don

วงศ์

APOCYNACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

เครือไส้ตัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้เถาเลื้อย ลำต้นสีน้ำตาลแดง มีน้ำขางสีขาว

ใบ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม ปลายใบแหลมขอบใบเรียบ แผ่นใบเป็นคลื่นสีเขียว

ดอก ดอกช่อสีขาว

ผล เป็นฝักคู่เรียงยาว ทรงกลมปลายแหลม

เมล็ด เมล็ดสีน้ำตาลมีขนสีขาว

การขยายพันธุ์ ด้ดชำ ราก กิ่ง

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ยอดกินสดกับน้ำพริก ใส่แกงอ่อมหนู

ทางยา ยอดใช้แก้ท้องเสีย

ย่านาง

ชื่อสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Tiliacora triandra Diels.

วงศ์

MENISPERMACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

เครือย่านาง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้เถา ลักษณะเถากลมยาวเลื้อยพันตามกิ่งไม้

ใบ ใบเป็นสีเขียวรูปไข่ค่อนข้างหนา ริมใบเรียบ ปลายใบจะแหลมผิวใบเป็นคลื่นเล็กน้อย

ดอก ออกดอกเป็นพวงเล็กๆ สีเหลือง

ผล รูปร่างกลมผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีแดง

เมล็ด เมล็ดกลมสีน้ำตาล

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใช้ใบคั้นน้ำใส่แกงหน่อไม้ แกงจืดเห็ด

ทางยา รากคั้นเป็นยาแก้ฮิสทีเรีย คุ่มคัน

ยี่หระ

ชื่อสามัญ

Cumin

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cuminum cyminum Linn.

วงศ์

UMBELLIFERAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุกมีอายุประมาณ 2 ปี ลำต้น เปล่าตรง เป็นสี่เหลี่ยม มีสีน้ำตาลแก่ ทุกส่วนของลำต้นมีสีขาวปกคลุม แตกกิ่งก้านสาขานาเล็ก

ใบ ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงกันข้าม สีเขียวสด แผ่นใบรูปรี ขอบใบจัก โคนใบ และปลายใบแหลม ผิวใบไม่เรียบ มีขนปกคลุม

ดอก จะออกเป็นช่อออกที่ปลายกิ่ง ตัวดอกมีขนาดเล็กสีขาว กลีบดอกเป็นรูปปากสี่เหลี่ยม

ผล รูปไข่แบน ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่หรือสุกกลายเป็นสีน้ำตาล
การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ดและปักชำยอดอ่อน

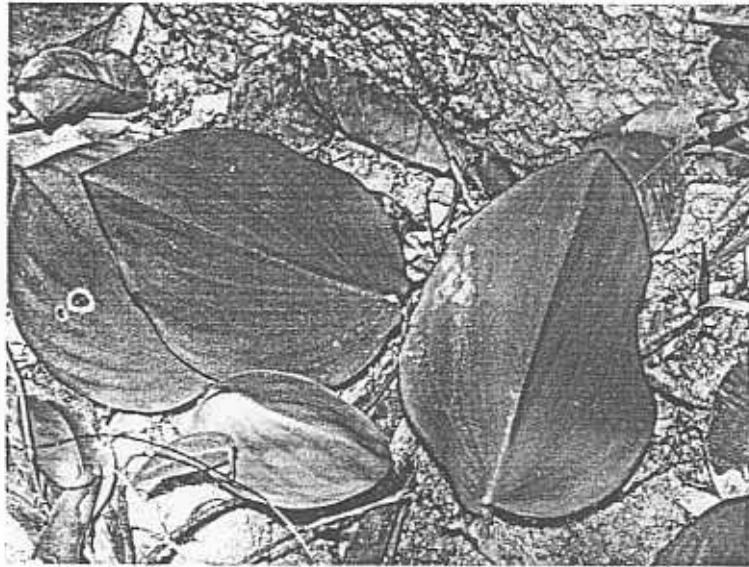
การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร

ใส่ในลาบ

ทางยา

ลำต้นและรากตากแห้งบดเป็นยาขับลม แก้ปวดท้อง

ว่านดูบหมูป

ชื่อสามัญ -
 ชื่อวิทยาศาสตร์ *Kaempferia pulchra* Ridl.
 วงศ์ ZINGIBERACEAE
 ชื่อพื้นเมืองอีสาน ว่านดูบหมูป

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ลำต้นอยู่ใต้ดินมีสีขาว
 ใบ ใบมีขนาดใหญ่ใบเดี่ยวขอบใบสีม่วง
 ดอก ดอกมีสีขาว
 ผล -
 เมล็ด -

การขยายพันธุ์ การแยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ขอดลวกกินกับน้ำพริก
 ทางยา -

ส้มหลม

ชื่อสามัญ -

ชื่อวิทยาศาสตร์

Aganonerion polymorphum Pierre. ex. Spire

วงศ์

APOCYNACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ส้มหลม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้เถา เลื้อยพัน 3 - 4 เมตร มีน้ำยางสีขาว เส้นผ่าศูนย์กลางลำต้น 2.9 - 4.8 มิลลิเมตร ลำต้นสีเขียวถึงเขียวออกน้ำตาล

ใบ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามกัน รูปรี กว้าง 2.0 - 3.5 เซนติเมตร ยาว 5.1 - 7.2 เซนติเมตร ก้านใบยาว 0.6 - 1.6 เซนติเมตร ใบนูนสีเขียวค่อนข้างเข้ม ขอบใบเรียบ

ดอก ออกดอกที่ยอดหรือปลายกิ่ง ช่อดอกมีดอกย่อย 3 - 5 ดอก กลีบเลี้ยงมีสีแดงแกมชมพูมี 5 กลีบ โคนกลีบติดกัน และมีกลีบดอก 5 กลีบ สีชมพูหรือสีบานเย็น โคนกลีบดอกติดกัน

ผล -

เมล็ด -

การขยายพันธุ์

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบกินเป็นผักสดกับน้ำพริก ใส่ในแกงเพิ่มรสเปรี้ยว

ทางยา ใช้ราก ต้มน้ำดื่มแก้กล้ามเนื้อท้องเกร็ง

ส้มสันดาน

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cissus hastate miq.

วงศ์

MYRSINACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ส้มออบออบ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เถาเลื้อยพันต้นไม้อื่น ลักษณะเถาเป็นเหลี่ยมสีม่วงแดง

ใบ ใบเดี่ยวรูปหัวใจ ปลายแหลม ออกสลับ

ดอก เป็นกระจุกเล็กๆ สีขาว กลีบเลี้ยงสีม่วง

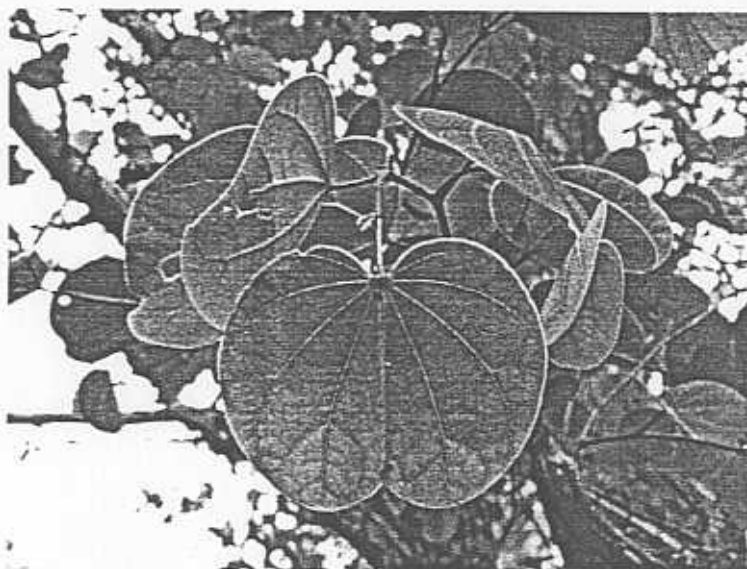
ผล เป็นกลุ่ม ลูกอ่อนสีเขียว เมื่อสุกสีดำ

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบใส่แกงเพิ่มรสเปรี้ยว ใส่แกงเห็ด

ทางยา เหง้าฝนทาฝีจะทำให้ฝีแตกเร็ว

ส้มเลี้ยว

ชื่อสามัญ	Orchid tree, Purple bauhinia
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Bauhinia purpurea</i> Linn.
วงศ์	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ส้มเลี้ยว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ยืนต้นสูง 5 - 10 เมตร ผลัดใบ เปลือกต้นสีน้ำตาลอ่อน

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาด 8 - 12 เซนติเมตร ปลายเว้าลึก โคนใบมนหรือเว้า ใต้ใบมีขนบาง ๆ

ดอก ดอกช่อ ออกตามซอกใบ และปลายกิ่งมี 6 - 10 ดอก กลีบดอก 5 กลีบ รูปหอก แฉก ๆ กลีบด้านบนกว้างกว่าและเป็นรูปใบหอกกลับ ยาว 3 - 5 เซนติเมตร มีหลายสี ตั้งแต่ชมพู - ม่วงเข้ม เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 6 - 8 เซนติเมตร เกสรเพศผู้ 3 - 9 อัน แต่สมบูรณ์เพียง 3 อัน ดอกมีกลิ่นหอม

ผล เป็นฝักแบน ๆ กว้าง 1.5 - 2.5 เซนติเมตร ยาว 20 - 25 เซนติเมตร

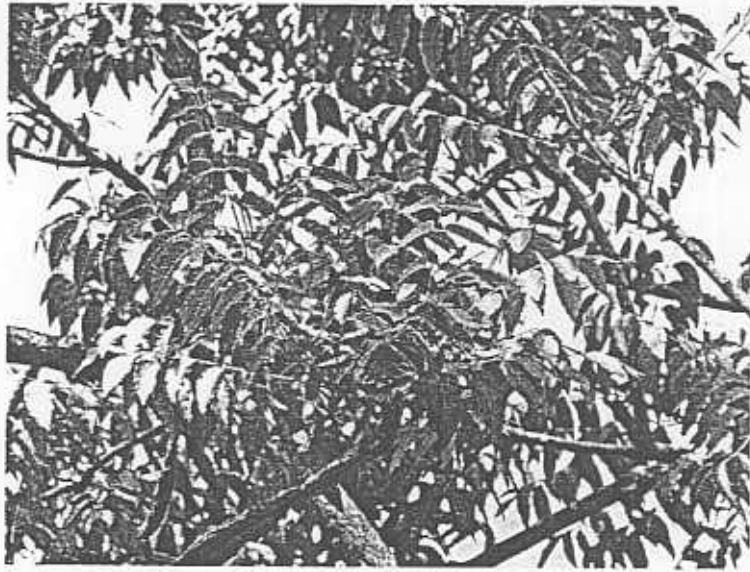
เมล็ด กลมรี สีดำ หรือน้ำตาลเข้ม มีประมาณ 10 เมล็ด ใน 1 ฝัก

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบรับประทานสดกับน้ำพริก ปั่นปลา

ทางยา ใบคั้นกินแก้ไอ

สะเดา

ชื่อสามัญ	Neem tree
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Azadirachta indica</i> A.
วงศ์	MELIACEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ฝักกะเดา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ยืนต้นสูงประมาณ 8-20 เมตร ลำต้นสั้นเปลือกไม้ค่อนข้างหนาสีน้ำตาลเทา หรือเทาปนดำ แตกเป็นร่องตื้นหรือเป็นสะเก็ดขาว

ใบ มีสีเขียวเข้มหนาหยาบ ขอบใบหยักเล็กน้อยเกือบเรียบ ใบเรียงตัวแบบสลับ ใบย่อยเรียงตัวตรงกันข้าม

ดอก จะออกเป็นช่อโตตามง่ามใบ ตอนปลายกิ่ง ดอกเล็กสีเทา มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ มักมีกลีบดอกและกลีบเลี้ยงอย่างละ 5 กลีบ

ผล มีลักษณะคล้ายผลองุ่นมีขนาดยาว 1-2 เซนติเมตรและกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียวอมม่วง ผลสุกมีสีเหลืองอมเขียว

เมล็ด จะมี 1 - 3 เมล็ด ในแต่ละผล ลักษณะกลมรี มีรสหวานเล็กน้อย เมล็ดมีผิวค่อนข้างเรียบหรือแตกเป็นร่องเล็กๆ ตามยาวผิวสีเหลืองหรือน้ำตาล

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร	ใบ และดอกถูกรับประทานกับลาบ และน้ำพริก
ทางยา	เปลือกกรากใช้ในการสมานแผล

สาระแหน่

ชื่อสามัญ	Mint
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Mentha cordifolia</i> Opiz
วงศ์	LABIATAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	ผักใบมน ผักสะระแหน่

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น	เป็นไม้ล้มลุกเถาเลื้อยยาว 10-30 ซม. ลำต้นสี่มุม
ใบ	ใบมีลักษณะกลม เกิดเป็นคู่ตรงข้ามกันที่ลำต้นมีสีเขียวเข้ม
ดอก	-
ผล	-
เมล็ด	-

การขยายพันธุ์ ปักชำ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร	ใช้ปรุงลาบ ก้อย ขนมน้ำยา
ทางยา	ใบ ลำต้นเป็นยาขับลม ขับความร้อน และแก้ปวด

หน่อไม้

ชื่อสามัญ	Bamboo
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Bambusa spp</i>
วงศ์	GRAMINEAE
ชื่อพื้นเมืองอีสาน	หน่อไม้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ไผ่ เป็นพืชขึ้นต้น มีลำต้นกลมและกลวงตรงกลาง มีข้อกระจายอยู่ทั่วไปเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงให้แก่ลำต้น เส้นใยของลำไม้ไผ่จะประสานกันแน่น มีความเหนียว และมีแรงหยุ่นตัว

ใบ ใบเป็นกาบใบห่อหุ้มลำต้น

ดอก เป็นดอกช่อ

หน่อ หน่อของไม้ไผ่เป็นส่วนที่แสดงลักษณะของกาบลำ

การขยายพันธุ์ แยกหน่อ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร หน่อใช้ลวกกินกับน้ำพริก แกง

ทางยา -

โหระพา

ชื่อสามัญ

Common basil

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ocimum basilicum Linn.

วงศ์

LABIATAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

ผักโหระพา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้พุ่มเตี้ย

ใบ ใบสีเขียวโตปลายใบแหลมริมเป็นจักสีแดงเรื่อๆ

ดอก ดอกเป็นช่อสั้น มีกลิ่นหอมฉุนดอกสีขาวม่วง

ผล -

เมล็ด -

การขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ใบกินสดกับลาบ ใส่น้ำแกงเผ็ด

ทางยา เมล็ดมี mucilage เป็นยาพอกหล่อลื่น เป็นยาระบาย

อีรอก

ชื่อสามัญ

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Amorphophallus brevispathus Gagnep

วงศ์

ARACEAE

ชื่อพื้นเมืองอีสาน

อีรอก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ล้มลุก มีเหง้าในดินก้านใบขาวเหนียวลักษณะอวบน้ำ กลมมีจุดลาย

ใบ เป็นใบประกอบออกเป็นคู่รูปคล้ายหอกแผ่นใบมีจุดสีขาวกระจายทั่วไป

ดอก ดอกคล้ายดอกหน้าวัว มีเกสรเป็นแท่งอยู่ตรงกลาง

ผล ลักษณะกลมสีเขียวเรียงติดกันเป็นแท่ง ผลสุกสีส้ม

การขยายพันธุ์

การเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ก้านใบลอกเปลือกออกนำไปแกงอ่อม ใส่ในแกงหน่อไม้

ทางยา หัวใช้พอกแก้ฝีหนอง